

בס"ד. שיחת יו"ד שבט ה'תשמ"ג.

בלתי מוגה

א. כאשר נפגשים יחדיו בהתוועדות לשם ציון מאורע שאירע בתאריך מסוים, ובענינו – בעשירי בשבט, הנה אע"פ שמידי שנה בשנה צריך להתוסף דבר חדש (כדלקמן), הרי מובן, שלכל לראש יש להקדים ולדבר (וכתוצאה מזה – "המעשה הוא העיקר") אודות הענין השובה מידי שנה בשנה, מכיון שסיבת ההתוועדות מידי שנה בשנה קשורה עם מאורע אחיד.

וביחד עם זה – מוכרחת להיות הוספה מידי שנה בשנה, כמוכן בפשטות שכאשר מדובר אודות מציאות של דבר חי, ובפרט אדם חי, ועאכ"כ יהודי המתנהג ע"פ "תורת חיים" שניתנה מ"אלקים חיים" – לא קיים המושג של עמידה במקום ומצב אחד, אלא בהכרח שיהי ענין של הליכה "מחיל אל חילי", "מעלין בקודש".

כלומר: גם כאשר נמצאים במעמד ומצב שעוסקים בעניני קדושה, צדקה וחסד – אין להסתפק בהישגים שהושגו בימים שלפני, בהתוועדות קודמת וכיו"ב (למרות שכבר הושגו הישגים טובים, ובאופן של שלימות), דמכיון שהקב"ה נותן לאדם עוד ימים ושנים, הרי בודאי שצריכים לנצל זאת כדי להוסיף ולהעלות בכל עניני קדושה.

וכפי שמבין כל בעל שכל – כאשר מתבונן בתכלית בריאתו – שמכיון שהקב"ה בורא אותו ונותן לו כח וחיות, כשרונות וכי, הרי בודאי רוצה ומקווה הקב"ה לראות שהוא מנצל את כל הכחות והאפשרויות שניתנו לו – למלא את שליחותו של הקב"ה בעולם בתכלית השלימות.

ג. ובהקדמה:

שליחותו של הקב"ה המוטלת על כאו"א מישראל היא – לפעול במציאות העולם כולו (נוסף על עבודתו בנוגע לעצמו). דהנה, מכיון שהאדם הוא חלק ממציאות הבריאה כולה (מציאות אחת), הנבראת ע"י הקב"ה שכל עניניו הם באופן של שלימות ("השלום שלו") ואחדות (אחדות הפשוטה) – הרי בודאי רצונו של הקב"ה שפעולתו של האדם תביא תועלת לבריאה כולה. ובלשון הידוע: לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

כלומר: תפקידו של יהודי הוא – לפעול שהנהגת העולם כולו תהי באופן שהקב"ה יוכל לומר שהוא מרוצה ושמח מהנהגת העולם, שזוהו התוכן דעשיית העולם לדירה לו ית' – בדוגמת הדירה שמרחבת דעתו של אדם, הרחבת הדעת, שמחה ותענוג.

דהנה, מה שהדירה פועלת הרחבת הדעת אצל האדם התחתון – הרי זה כתוצאה מכך שהאדם התחתון נברא "בצלמנו כדמותנו", עם אותן התכונות (כביכול) של הקב"ה, כלומר: מכיון שהקב"ה רוצה שה"דירה" שלו (כללות העולם) תגרום לו (כביכול) הרחבת הדעת, נחת רוח ותענוג [ע"י] שכל בני האדם שבעולם מתנהגים בהתאם להוראות דז' מצוות ב"נ, ובניי מתנהגים בהתאם להוראות התורה כולה, הנקראת "תורת חיים", הוראה בחיים], לכן נברא האדם התחתון באופן כזה שה"דירה" שלו פועלת אצלו הרחבת הדעת, שמחה ותענוג.

וזוהו כללות תפקידו של יהודי – לעשות לו ית' דירה בתחתונים – לפעול שהנהגת העולם כולו תהי באופן שיגרום (כביכול) הרחבת הדעת, שמביא תענוג אצל הקב"ה.

ובלשון המאמר של בעל ההילולא (שנתן כדי ללמדו ביו"ד שבט): "באתי לגני לגנוני, למקום שהי עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחוננים היתה" – שבה מודגשים ב' פרטים: (א) עצם ענין ה"דירה" – "עיקר שכינה בתחוננים", (ב) ה"דירה" היא באופן של "גן" – "לגני לגנוני", בדוגמת ענין ה"גן" שבו צומחים פירות הגורמים תענוג לאדם (מלבד חטה ושעורה (לחם) המוכרחים לקיום האדם), ובו הולכים לטייל לשם תענוג.

ג. והנה, כאשר האדם מתבונן ורואה מסביבו **עולם גדול**, שנברא ע"י הקב"ה שהוא "כל יכול" – נשאלת אצלו השאלה: כיצד יכולים לצפות ממנו – אדם יחידי – **שבכחותיו יצליח לפעול תועלת למציאות הבריאה כולה** (ועד שיעשה מהעולם כולו "דירה" ו"גן" להקב"ה)!!

הנה על זה אומרים לו – "כי ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל": **הקב"ה** – בורא העולם ומנהיגו – אומר לכל אדם ולכל יהודי שהוא נותן לו את כל הכחות הדרושים כדי לפעול בעולם כולו, כך שבתור אדם אחד וע"י פעולה אחת יוכל לפעול בקנה-מדה **עולמי** – להכריע את העולם כולו שיהי באופן נעלה יותר בכל עניני טוב וחסד וקדושה (מכמו שהי ברגע שלפני עשיית פעולה זו ע"י האדם).

ולכן, כאשר יהודי מתקשר עם הקב"ה, בעל היכולת ובעל הכחות כולם (כידוע בפ"י שם "אלקים"), שאינו מוגבל כלל, אין סוף – הרי מובן שאז מתבטלים אצלו (אצל האדם המתקשר עם הקב"ה) כל המדידות וההגבלות, כך שבהיותו נברא יחידי ביכלתו (בכחו של הקב"ה) לפעול ע"י פעולה אחת בלבד בקנה מדה עולמי, ועד שפועל שהעולם כולו יהי "דירה" ו"גן" לו ית'.

ד. והנה, כדי שיהודי יצליח במילוי שליחותו בעולם (ועד שע"י פעולה אחת הרי הוא פועל בעולם כולו) – עליו לעבוד את עבודתו תוך כדי ניצול כל הכחות והתכונות כו' שניתנו לו ע"י הקב"ה.

ובלשון הכתוב: "כל עצמותי תאמרנה", זאת אומרת: גם כאשר מדובר אודות פעולה פרטית הנעשית ע"י אבר פרטי, ולדוגמא: נתינת הצדקה ע"י **היד**, או הריצה **ברגל** כדי לתת צדקה, וכיו"ב – בכחו של האדם **לרצו** בפעולה זו את כל כחותיו, כך שפעולה זו (פעולה אחת ויחידה) תיעשה באופן ד"כל עצמותי תאמרנה".

וכפי שרואים במוחש שככל שמשקיעים יותר כח וחיות ומרץ בכללות העבודה, ועושים זאת מתוך שמחה וטוב לבב – אזי הפעולה היא באופן נעלה ומשובח יותר, ואז ממלאים את שליחותו של הקב"ה בנקל יותר, ובהצלחה רבה.

ה. ועוד ענין בזה – הפועל עילוי והוספה במילוי שליחותו של הקב"ה:

אע"פ ששליחותו של הקב"ה לפעול בעולם כולו מוטלת על כאו"א בתור אדם יחיד – הרי ידוע מ"ש הרמב"ם בספרו "מורה נבוכים" ["מורה הנבוכים" בדרו (של הרמב"ם) ובכל הדורות] ש"האדם הוא **מדיני**", כלומר, שהאדם נברא באופן שהוא חלק מהאנושות כולה, והוא זקוק לקשר ושיתוף פעולה עם שאר בני האדם, ולכן, כאשר ב' יהודים (ועאכו"כ מספר גדול יותר של יהודים) **מצטרפים יחדיו** כדי למלא את שליחותו של הקב"ה – נפעל הדבר באופן נעלה עוד יותר.

[וע"ד המבואר בגמרא (סוטה לד, א) ש"טעונא דמדלי איניש לכתפי (שהאדם

עצמו מגביהו . . ואין אחר מסייעו) **תילתא** דטעוני הוי" (אינו אלא **שליש** משאוי שנושא כשמתענינו אחר), כלומר, שכאשר ב' אנשים מצטרפים יחדיו לשאת משא, בכחם לשאת יותר מאשר כפלים ממה שהי' בכחם לשאת כאשר כאו"א מהם נושא את המשא בפ"ע (ללא סיוע חבירו)).

כלומר: ביחד עם זה שהאדם הוא חלק ממציאות הבריאה כולה, ולכן מוטלת עליו השליחות לפעול בכל הבריאה כולה (כני"ל סי"ב) – ניתנה לו האפשרות להצליח במילוי שליחותו באופן נעלה יותר, עיי"ז שהוא מצטרף ביחד עם כו"כ מישראל, כך שכולם מתאחדים יחדיו לשם אותה מטרה ותכלית – לעשות לו ית' דירה בתחתונים.

ג. והביאור בזה:

הקב"ה ברא את בני האדם באופן שאין א' דומה לחבירו – "אין דיעותיהם שוות", ועד שהדבר מתבטא גם במראהו החיצוני של האדם – ש"אין פרצופיהם שוים". כלומר: לכל אדם ישנם תכונות מיוחדות שבהם מצטיין יותר מחבירו, וכיו"ב.

[וענין זה מתבטא וניכר גם באפשרויות שניתנו לאדם לפעול בעולם: ישנם אנשים בעלי השפעה על אנשי המלוכה המנהיגים את כל עניני המדינה. ולעומת זאת – ישנם אנשים שיש להם השפעה רק על חלק מסויים במדינה בלבד – עיר או שכונה, וכיו"ב, ועד שישנם כאלו שהשפעתם מתבטאת ביחס לביתם בלבד, או ביחס לעצמם בלבד].

והנה, מה שהקב"ה ברא את בני האדם באופן ש"אין דיעותיהם שוות" – אין זה כדי להביא ענין של פילוג (היפך הקירוב והאחדות) ח"ו, אלא **אדרבה**: כאשר מצטרפים יחדיו כו"כ אנשים בעלי דעות ותכונות ומעלות **שונות** – אזי נפעל ענין של שלימות אצל כולם, מכיון שכל א' משלים את חבירו בתכונה המיוחדת שלו.

ודגמא לדבר – צירוף פרטי הכחות והתכונות השונות שבאברי גוף האדם:

ישנם שינויים וחילוקים עיקריים בין התכונות השונות שבאברי גוף האדם, עד לחילוקים שהם מן הקצה אל הקצה, ויתירה מזו: תכונות שהם בניגוד מוחלט (לכאורה) זו לזו.

ולדוגמא: השכל שבראש הוא מדוד וקר כו', ולעומתו – הרגש שבלב הוא באופן של חמימות והתלהבות כו', כלומר: ב' תכונות **הפכיות**.

וכמו כן ישנו ניגוד מוחלט (לכאורה) בין השכל שבראש – הבנה והשגה באופן מדוד וקר, לבין ה"רגל", שעיקר מעלתה מתבטאת (לא בהליכה "עקב בצד אגודל", כי אם) **בריצה** מתוך כח וחיות והתלהבות – "הוי רץ למצוה".

ואעפ"כ, הנה לא זו בלבד שאבר וכח אחד אינו מהווה סתירה וניגוד לפעולתו התקינה של אבר וכח אחר, אלא אדרבה: בצירוף כל הכחות **כולם** – כפי שכל א' **שונה** מחבירו – נעשית מציאותו של האדם **השלם**, מכיון שכל הכחות והאברים כולם מתאחדים יחדיו לשם **מטרה** ותכלית אחת – להיות אדם שלם הממלא את תפקידו ושליחותו בתכלית **השלימות**, עיי' ניצול **כל** כחותיו, שכי"א מהם מסייע ומשלים את זולתו.

כלומר: ה**שינויים** שבין פרטי הכחות שבאברי גוף האדם, תכליתם – להוסיף ולסייע זה לזה, כך שעיי פעולתו התקינה של כל כח פרטי בהתאם לתכונותיו, הרי הוא פועל שלימות בפעולת שאר הכחות, ובצירוף כולם – הרי זה אדם שלם ובריא.

ולדוגמא: בריאותו ושלימותו של האדם תלוי בפעולתו התקינה של הלב, שבו נמצא "הדם הוא הנפש", ו"לבא פליג לכל שייפין" – התפשטות הדם והחיות והחמימות כו' בכל אברי הגוף, וביחד עם זה – ניכרת בפעולת הלב שליטת המוח (מוח שליט על הלב), כלומר, המשכת החיות באופן מסודר ומדוד, לכל אבר ואבר כפי מזגו ותכונתו.

ועדיין מובן בנוגע לפרטי השינויים שבין בני האדם (אין דיעותיהם שוות, וכיו"ב), ועד לשינויים מן הקצה אל הקצה, שתכלית הכוונה בזה היא – שע"י התאחדות כולם יסייע וישלים איש את רעהו במילוי שליחותו של הקב"ה, כך ש"יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עם בעה"ב", כלומר, יותר ממה שהוא מסייע לזולת, מסייע הזולת לו, מכיון שרק ע"י הצטרפותו והתאחדותו עם הזולת ביכלתו להגיע לשלימות נעלית יותר במילוי שליחותו של הקב"ה.

ז. וזוהי גם המעלה שבענין ההתוועדות, כאשר כו"כ מישראל מתאספים יחדיו – "ברב עם הדרת מלך" (ונשיא) – שמכיון ש"אין דיעותיהם שוות", ולכל א' ישנם תכונות ומעלות מיוחדות, הנה בצירוף כולם יחד נפעל עילוי והוספה אצל כאו"א מהנאספים, כלומר, שכל א' מסייע ומשלים את רעהו במילוי שליחותו של הקב"ה. וכאשר יהודי מתנהג באופן האמור, כלומר, שהוא מנצל את כל כחותיו למילוי שליחותו של הקב"ה, כולל גם ההתאחדות עם כו"כ מישראל (ענין ההתוועדות), שע"י נפעל עילוי והוספה במילוי שליחותו של הקב"ה – אזי בטוח הוא ש"הקב"ה עוזרו", ו"הוא הנותן לך כח לעשות חיל", כלומר, שמצליח במילוי שליחותו של הקב"ה – לעשות מציאות העולם "דירה" ו"גן" להקב"ה.

ח. ע"פ האמור לעיל שתכליתה של התוועדות היא להוסיף כח וחיות ושמחה במילוי שליחותו של הקב"ה בעולם – צריך להבין: מהו הענין לערוך התוועדות בקשר למאורע של "הסתלקות" (הסתלקות כ"ק מו"ח אדמו"ר ביו"ד שבט) – הרי "הסתלקות" ענינה היפך החיים (לכאורה), ועאכ"כ היפך ענין החיים בתכלית השלימות, במלוא המרץ וההתלהבות כו', וכמו כן קשור ענין ההסתלקות עם היפך השמחה (ולכן ישנם כמה הנהגות שתוכנן – היפך ענין השמחה); ואילו "התוועדות" ענינה – להוסיף חיות ושמחה כו' בעבודת האדם לקונו!!

והביאור בזה – ובהקדים:

כאשר יהודי מתבונן שהקב"ה מנהיג את העולם כולו, ובודאי שגם ענין ההסתלקות נעשה ע"י הקב"ה; וביחד עם זה יודע הוא שרצונו של הקב"ה שבכל עת ובכל זמן יעבוד יהודי את עבודתו מתוך שמחה, כמ"ש "עבדו את ה' בשמחה",

[דהנה, מכיון ש"אני נבראתי לשמש את קוני", מובן, שבכל רגע ורגע שקיימת מציאותו בתור נברא חובה עליו לשמש את קונו; ומכיון שעבודת ה' צריכה להיות בשמחה ("עבדו את ה' בשמחה"), נמצא שבכל רגע ורגע במשך כל ימי חייו (שאו מוטל עליו לשמש את קונו) עליו להיות בתנועה של שמחה],

הרי בהכרח לומר שאין סתירה בין כללות ענין ההסתלקות לכללות הענין דעבודת ה' מתוך שמחה, ועד כדי כך – שענין ההסתלקות פועל עילוי והוספה בעבודת ה' מתוך שמחה, כדלקמן.

ובלשון המשנה (אבות ספ"ו): "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא

לכבודו", ובלשון הגמרא (תענית כא, א): "גם זו לטובה", כלומר, שגם ענין ההסתלקות (שנעשה ע"י הקב"ה) הוא "לכבודו", ו"לטובה". ויתירה מזו: עי"ז נפעל עילוי והוספה, ובלשון הכתוב (קהלת ב, יג): "יתרון האור מן החושך", כלומר, שכאשר האור בא "מן החושך" – נפעל הענין ד"יתרון האור".

ט. והביאור בזה:

מציאותה של הנשמה נצחית היא גם לאחר ההסתלקות. וכאשר מדובר אודות נשמתו של נשיא בישראל – אזי מתבטא ענין הנצחיות שבנשמה גם בענין הנשיאות, כלומר, שפעולתו בעולם (שזהו תוכן ענין הנשיאות) היא גם באופן נצחי.

ובלשון הגמרא (סוטה יג, סע"ב): "מה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש", כלומר, שגם לאחר ההסתלקות של הנשיא הרי הוא "עומד ומשמש" – לסייע לכאורה מישראל במילוי שליחותו של הקב"ה לעשות מהעולם "דירה" ו"גן" להקב"ה.

ויתירה מזו: ע"י ענין ההסתלקות נפעל עילוי והוספה בפעולת הצדיק והנשיא בעוה"ז הגשמי – כפי שמבאר אדמו"ר הזקן באגה"ק (סי' ז"ד וביאורו) את מאמר הזהר "צדיקא דאתפטר אשתכח בכולהו עלמין יתיר מבחיותי", כלומר, ש"גם בזה העולם המעשה . . . אשתכח יתיר".

וטעם הדבר – כמבואר שם בארוכה – ש"בהיות הצדיק חי על פני האדמה" הרי הוא מוגבל "בתוך כלי ולבוש" . שהיא בחי' נפש הקשורה בגופו", משא"כ לאחר ההסתלקות אזי פעולתו והשפעתו בעולם היא למעלה ממדידות והגבלות הגוף הגשמי, מכיון שנשמתו "אינה בתוך כלי ולא בבחי' מקום גשמי".

ולדוגמא: מצד הגבלת הגוף הגשמי אין ביכלתו של הצדיק להיות בכמה מקומות **בבת אחת**; משא"כ לאחר ההסתלקות – נמצא נשמתו של בעל ההילולא בכ"כ מקומות בבת אחת, כלומר, **בכל מקום ומקום** שבו מתאספים יהודים ביו"ד שבת (יום ההילולא) ללמוד מתורתו של בעל ההילולא, והמעשה הוא העיקר – "נלכה באורחותיו", להוסיף אור וקדושה בכל העולם כולו (החל מעצמו, וסביבתו הקרובה). ועפ"ז מובן שאע"פ שענין ההסתלקות קשור לכאורה עם היפך החיים – הרי כאשר מתבוננים שעיקר מציאותו של האדם היא **נשמתו** (והגוף הוא טפל בלבד), אזי באים לידי מסקנא שע"י ההסתלקות נפעל עילוי והוספה בפעולתה של הנשמה בעולם – "יתיר מבחיותי".

ועד שענין ההסתלקות הוא ענין של "הילולא" – כלומר, שמחה **יתירה** (לא רק שמחה ע"י הרגיל), כיתרון האור מן החושך, ועי"ז נפעל עילוי בכללות הענין ד"עבדו את ה' בשמחה", כלומר, עבודת ה' **ביתר** שמחה וחיות.

י. וזהו כללות ענין ההתועדות ביום ההילולא – שמתאספים יחדיו כדי להוסיף ולהתחזק בכללות ההנהגה באופן ד"נלכה באורחותיו", ומתוך שמחה וטוב לבב – מכיון שיודעים בוודאות שענין ההסתלקות (שנעשה ע"י הקב"ה, מקור הטוב בתכלית השלימות) הוא באופן ד"גם זו לטובה", כי השפעת ופעולת הצדיק לאחר ההסתלקות היא "יתיר מבחיותי", ולכן צריכים לנצל זאת כדי להוסיף בעבודת ה' מתוך שמחה וטוב לבב.

וענין זה (ההוספה בעבודת ה' ע"י ענין ההסתלקות) מודגש גם בדברי הרמב"ם (הלי אבל ספייג) שהתוצאה דענין ההסתלקות (ביחס לאלו שנמצאים בעלמא דין) היא – ש"יפמש במעשיו ויחזור בתשובה", ובלשון הכתוב (קהלת ז, ב): "והחי יתן אל לבו" – לחזור בתשובה, והרי התוכן דענין התשובה הוא כללות התוכן דעבודת ה' – כפי שמבאר אדמו"ר הזקן (לקו"ת ר"פ האזינו) ש"יעיקר התשובה הוא כמ"ש והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה", כלומר, שבהיותו נשמה בגוף מתקשר הוא עם "האלקים אשר נתנה" (באופן ד"כל הנותן בעין יפה נותן"), שזהו כללות הענין דעבודת ה'.

ועי"ז נפעל עליו והוספה בכללות עבודתו, כלומר, שהוא מנצל את כל כחותיו – "כל עצמותי תאמרנה", כולל – הנתינת כח המיוחדת הנפעלת ע"י התאחדותם של כו"כ יהודים (ענין ההתוועדות), כנ"ל בארוכה, ומתוך שמחה וטוב לבב ממלא הוא את שליחותו של הקב"ה לעשות מהעולם כולו "דירה" ו"גן" להקב"ה.

יא. וכאמור לעיל – כאשר יהודי מתקשר עם הקב"ה כדי למלא את שליחותו של הקב"ה בעולם, הנה מכיון שהקב"ה הוא "אין סוף", למעלה מכל מדידה והגבלה, אזי **מתבטלים** כל המדידות וההגבלות שבעבודתו (הן ההגבלות שנדמה לו שישן, והן ההגבלות שישן באמת), ובפרט כאשר עבודתו היא **בשמחה** – שמחה פורצת גדר. ובידעו זאת – הרי הוא מנצל את השפעתו בעולם כולו, כולל – השפעה על חוגי המלוכה, וכיו"ב, באופן נעלה יותר מאופן פעולתו בזה עד עתה.

וכמו כן מנצל הוא את השפעתו בכללות ענין החינוך, ובפרט חינוך הנוער – "חינוך לנוער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה", כמובן גודל העילוי המיוחד שבחינוך הנוער דוקא – מכיון שכל הטבה בחינוכו של אדם צעיר **נכמלת** היא כו"כ פעמים כאשר אותו צעיר יגיע לגיל הנישואין ויבנה את ביתו וחיי משפחתו (בנים ובני בנים עד סוף כל הדורות) ברוח חינוך זה. ובדוגמת הטבה בשתיל ועץ רך, שפעולתה ניכרת ונכפלת כו"כ פעמים בכל הפירות העתידיים לצמוח מאילן זה.

וכאשר מתבוננים בגודל התועלת שבענין החינוך – אזי באים לידי מסקנא שהשתדלותו ויגיעתו של המחנך (בתור יחיד) אינה נחשבת כלל וכלל ביחס לגודל העילוי שנפעל ע"י אצל המחנך, בביתו ובסביבתו כולה, ובאופן דפירות ופירי-פירות עד סוף כל הדורות, ובודאי שאין לחסוך כל מאמץ בפעולה זו.

ועד"ז בנוגע לפעולתו של האדם בכל שטח ושטח, ובכללות – הפצת טוב ואור וקדושה בכל הסביבה כולה [שזהו תפקידו של כל אדם, הנקרא בשם "אדם" ע"ש "אדמה לעליון" – בדוגמת ה"עליון" ("אדם העליון"), שהוא תכלית הטוב, וטבע הטוב **לחייטב**], ובנוגע לבניי – הפצת התורה, "תורת חיים", והמעשה הוא העיקר – קיום מצוות מעשיות בפועל ממש:

נוסף על עצם הענין שפעולה זו היא מילוי שליחותו של הקב"ה, הרי כאשר מתבונן בתועלת הנפעלת ע"י עבודה זו בסביבה כולה, במדינה כולה ובעולם כולו – אזי מגיע הוא לידי מסקנא שאין לחסוך כל מאמץ בעבודה זו, כי במה נחשבת השתדלותו ויגיעתו ביחס למילוי שליחותו של הקב"ה בעולם, לעשות מהעולם כולו "דירה" ו"גן" להקב"ה.

יב. והנה, ע"י כל הפעולות האמורות לעיל, נפעל הענין שאומרים בתפלה

העיקרית הקשורה עם ענין ההסתלקות – "יתגדל ויתקדש שמי רבא", כלומר, הוספה בגדלותו וקדושתו של שמו הגדול ("שמי רבא"), שענין זה נפעל ע"י עבודת ופעולת בניי שהעולם כולו יתנהג בהתאם לרצונו של הקב"ה – כמובן ממארז"ל עה"פ "גדול ה' ומחולל מאד בעיר אלקינו", "אימתי הוא גדול כשהוא בעיר אלקינו", ועד"ו אמרו חז"ל "אין מלך בלא עם" – שמה מובן שהענין ד"יתגדל ויתקדש שמי רבא" נפעל ע"י מציאות ה"עם" ו"עיר אלקינו", כלומר, שכל בני האדם ומציאות הבריאה כולה היא בהתאם לרצונו של הקב"ה.

ועי"ז נפעל הענין ד"ויצמח פורקני ויקרב משיחי" – כלומר, צמיחת הגאולה ("פורקני") דכל העולם כולו [הנמצא עדיין במעמד ומצב דחושך כפול ומכופל, רח"ל, וכפי שרואים במוחש שבכו"כ מקומות ישנם מלחמות ומחלוקות, וכיו"ב, ובהכרח לפעול ולהביא את העולם כולו לידי מצב של גאולה – ע"י עבודת ופעולת בני"ן, וצמיחת גאולתן של בניי, עי"ז שייקרב משיחי", או (כהנוסחאות) "ויקרב קץ משיחי", כלומר, אעי"פ שבלאה"כ כבר "כלו כל הקיצין", ומשיח צדקו מוכרח כבר לבוא – הנה ע"י עבודת בניי נפעל הענין ד"יקרב משיחי", מהר וקרוב יותר ב"אחישה" גופא.

והמעשה הוא העיקר (כדבר המשנה) – שע"י עבודתם של בניי זוכים בקרוב ממש לקיום היעוד "ויצמח פורקני ויקרב משיחי", בפועל ממש, למטה מעשרה טפחים, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקו.

והקיצו ורננו שוכני עפר, ובעל ההילולא בתוכם, וכולם יחד הולכים – בשמחה וטוב לבב – לקבל פני משיח צדקו, במהרה בימינו ממש.

* * *

יג. דובר לעיל (ס"ב ואילך) אודות תפקידו ושליחותו של יהודי לפעול בעולם כולו – למרות היותו אדם יחידי. ובלשון חז"ל (סנהדרין לו, א): "כל אחד ואחד חייב לומר בשבילי נברא העולם", ולכן בכחו וביכלתו לפעול בעולם כולו. וכפס"ד הרמב"ם (הלי תשובה פ"ג ה"ד): "עשה מצוה אחת (פעולה אחת בלבד, במעשה, בדיבור או במחשבה), הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות".

וזהו גם התוכן דמארז"ל (סנהדרין שם) "לפיכך נברא אדם יחידי, ללמדך שכל . . . נפש אחת מישראל . . . עולם מלא": בריאתו של אדה"ר באופן שנברא "יחידי" (שלא ככל הנבראים שנבראו באופן של "זוגות", ובזה גופא כו"כ סוגים) היא – ללמדך שמאדם א' נברא מילואו של עולם, ולכן, גם אדם שנמצא בסוף כל הדורות ובזמן הגלות כו', צריך להחשיב את עצמו ל"עולם מלא", כלומר: לא סתם "עולם", אלא "עולם מלא" – עולם הממולא בכל הדברים שצריכים להמצא בעולם, ללא כל חסרון. אלא שניתנה לו הבחירה להמשיך ולגלות זאת מהכח אל הפועל, מההעלם אל הגילוי.

ולכאורה, צריך להבין: מכיון שמדובר אודות עולם שנברא ע"י הקב"ה באופן ד"מה גדלו מעשיך ה"ו ו"מה רבו מעשיך ה"ו, עולם גדול בכמות ובאיכות, ועולם שהוא מורכב מריבוי פרטים ופרטי פרטים באופן מסובך ביותר, ועד כדי כך – שגם אדם שהוא ב"רום המעלה" בתחום ה"מדעי", אין ביכלתו כלל לתפוס ולהשיג בשכלו את כל הסודות והפלאים הטמונים במציאות הבריאה, וכידוע פתגם ה"מדענים" שכל חידוש שמתחדש בעולם המדע מביא עמו שורה של שאלות בעיות וספקות חדשות הדורשות

חקירה ודרישה – וא"כ, כיצד יתכן שפעולה יחידה של אדם יחיד תפעל במציאות העולם כולו!!

ההרי פשוט שאין הכוונה שהאדם ישלה את עצמו לחשוב שמציאות העולם **מצומצמת ומוגבלת** היא למציאותו הפרטית – בודאי יודע הוא שישנו עולם גדול ומורכב כו' שנברא ע"י הקב"ה.

ובפרט שידיעת הגדלות וההפלאה דמציאות הבריאה (י"מה גדלו וי"מה רבוי) דרושה כדי לבוא לידי אהבת ה' ויראת ה', כמ"ש הרמב"ם (הלי יסוה"ת רפ"ב) "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן האדם במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים, ויראה מהן חכמתו שאין לה ערך ולא קץ כו", שבה נכללת ההתבוננות בנשמה ופנימיות דמציאות הבריאה, עד ללימוד וידיעת עניני הספירות שבעולמות העליונים כו', שמהם נמשכים כל הענינים בעוה"ז התחתון, וכן ההתבוננות בפשוטם של דברים: "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה", "כי אראה שמך מעשה אצבעותיך ירח וכוכבים אשר כוננתי", שעי"ז יודעים ומכירים את גדולתו של הבורא.

וא"כ, הרי זה פלא גדול ביותר – שפעולתו של אדם יחיד תפעל במציאות הבריאה כולה!!

יד. והנה, אע"פ שהביאור בזה שביכלתו של יהודי לפעול במציאות הבריאה כולה הוא מפני ש"ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל" – מובן, שענין זה דורש ביאור והבנה גם בשכלו של האדם.

ומכיון שדרושה התבוננות שכלית – מובן, שענין זה הוא לפי ערך שכלו של האדם המתבונן. כלומר: אדם ששכלו רחב ועמוק יותר – צריך להתבונן ולהבין את הענין באופן רחב ועמוק יותר, לפי ערך **שכלו**, ורק באופן כזה מנצל הוא את שכלו בשלימות.

וע"ד המבואר בגמרא (כתובות סז, א) שנתנית הצדקה צריכה להיות "כדבעי לי למיעבד", כלומר, גם כאשר נותן לצדקה סכום גדול ביותר, הנה מכיון שאין זה לפי ערך גדול העשירות שנתן לו הקב"ה, אומרת התורה ש"כדבעי לי למיעבד לא עבד", עד שיתן לפי ערך גדול עשירותו. וכמודגש בהלכה – שצריכים לתת "מעשר" מרכושו, והמהדר במצות הצדקה – "חומש" מרכושו, וא"כ, הרי זה נמדד לפי ערך רכושו.

וכמו כן מובן בנוגע לעשירות **רוחנית** – ברגש הלב או בשכל שבמות, שיהודי צריך לנצל את העשירות הרוחנית שניתנה לו "כדבעי לי למיעבד", ולכן, כאשר שכלו רחב ועמוק כו' – נדרשת ממנו התבוננות עמוקה יותר, באופן המתאים לפי ערך **שכלו**.

ולאידך – ענין ההתבוננות בשכל נדרש **מכא"א** מישראל, כלומר, גם כאשר שכלו אינו רחב ועמוק כו' – עליו להתבונן ולהבין את הענין ע"פ השכל שניתן לו.

ובענינו: כאשר אומרים ליהודי שבכחו לפעול בעולם כולו מכיון ש"ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חיל" – לא מספיק לדעת את מסקנת הדברים (בנוגע לפועל) בלבד, אלא עליו להבין זאת גם בשכלו (כא"א לפי ערך שכלו), כיצד יתכן שביחד עם גדול הריבוי וההרכבה המסובכת שבכל מציאות הבריאה כו', ביכלתו של יהודי לפעול (ע"י מעשה אחד בלבד) במציאות העולם כולו, כדלקמן סכ"א.

טו. ובהקדים:

האמור לעיל שאין להסתפק במסקנת הדברים בנוגע לפועל אלא דרוש גם ענין ההבנה וההשגה בשכל כו' – הרי זה כללות החידוש שנתחדש ב"מתן תורה", כדלקמן. וזהו הקשר לימים אלו שבהם קורין ולומדים בתורה אודות התקופה שבה היו בניי במצרים עד לזמן יציאתם ממצרים, וכאשר לומדים מה שמסופר בתורה אודות אופן הלימוד דחכמת מצרים – רואים שבנוגע לניצול כח שכלו של האדם ישנו שינוי עיקרי שנתחדש באופן הלימוד דחכמת התורה (להבדיל מחכמת מצרים):

כאשר מדובר אודות ניצול כח שכלו של האדם – הנה במצרים היי הסדר שכללות הענין דלימוד חכמת מצרים היי מוגבל לאנשים מיוחדים בלבד, שהם היו "חרטומי מצרים", "אצטגניני פרעה", וכיו"ב. וביחס לשאר תושבי מצרים היי ענין החכמה כ"ספר החתום", כלומר, שלא ניתנה להם גישה לכללות הענין דחכמת מצרים. ולכן, כאשר היתה ניתנת הוראה מסויימת לתושבי מצרים – היתה הוראה זו באופן של פקודה, כלומר, שהם מוכרחים לעשות כן בפועל מבלי להבין זאת בשכלם, ויתירה מזו: מלכתחילה אומרים להם שגם בעתיד לא יבינו זאת בשכלם, מכיון שכללות הענין דהבנה והשגה שייך לחרטומי מצרים (וכיו"ב) בלבד, ולא לפשוטי העם.

אבל אצל בניי – הנה מיד כאשר בניי קיבלו את התורה לאחר יציאתם ממצרים ("בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה"), נצטוו **כל בניי** לעסוק בלימוד התורה באופן של **הבנה והשגה**.

ובפשטות: כאשר בניי שמעו את "עשרת הדברות" מהקב"ה (שבהם כלולים כל עניי התורה, אפילו מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש עד סוף כל הדורות, כמבואר במדרז"ל בכ"מ) – שמעו זאת **כל בניי** (ששים ריבוא בניי – מבן עשרים שנה ומעלה, ונוסף לזה גם נשים וטף) ביחד עם משה רבינו **בשזו**, כלומר, שהתורה כולה ניתנה לכאור"א מישראל, אפילו לפשוט שבפשוטים.

וענין זה נפעל – כאמור – תיכף ומיד בנתינת התורה, שאז נעשו בניי לעם – "היום הזה נהיית לעם גוי", והדבר נפעל עד סוף כל הדורות, "את אשר ישנו פה גוי ואת אשר איננו פה", כפרש"י: "דורות העתידים להיות", כמבואר בארוכה בפדר"א (פמ"א).

ולכן, החיוב דתלמוד תורה מוטל על כאור"א מישראל, מראשיכם שבטיכם עד חוטב עציץ ושואב מימין. ובלשון הרמב"ם (הלי ת"ת פ"א הי"ח): "כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר, בין שלם בגופו בין בעל יסורין, בין בחור בין זקן גדול שתשש כחו. שנאמר והגית בו יומם ולילה". ואפילו "עם הארץ" חייב בתלמוד תורה – לכל הפחות "פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית", ובזה "קיים מצות לא ימיש ספר התורה הזה מפיד" (מנחות צט, ב), כמדובר כמ"פ שאותם רגעים שעוסק בלימוד התורה מתפשטים הם וחודרים במשך כל שעות היום (הן השעות דאור היום והן השעות דחשכת הלילה כו'), כך שכל היום כולו חזור בלימוד התורה – "לא ימיש גוי".

וזהו החידוש שנתחדש במ"ת – היפך הנהגת מצרים: בניי חיו בארץ מצרים במשך כמה דורות, ויכלו (לכאורה) להיות מושפעים מהאווירה שהיתה בארץ מצרים (שכללות ענין השכל וההתבוננות כו' שייך לחרטומי מצרים בלבד, ולא לכל העם) – ולכן, מיד בצאתם ממצרים ניתנה להם ההוראה והציווי לעסוק בלימוד התורה באופן

(*) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ בשלח סי"ב.

של הבנה והשגה, כלומר, שכאז"א צריך לנצל את שכלו כדי להבין ולהשיג את עניני התורה, ולא לחשוב שהבנה שכלית שייכת לאנשים מיוחדים בלבד, ושאר כל העם צריך לדעת רק את מסקנת הדברים בנוגע לפועל.

ועד כדי כך – שתיכף ומיד כשהתינוק מתחיל לדבר אזי אביו מלמדו תורה. אמנם התחלת הלימוד היא רק לפי ערך שכלו של תינוק שהתחיל לדבר, אבל לאידך, אומרים לו לכתחילה שלומדים אתו "תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב", כלומר, שלימוד זה הוא באופן של התחלה וכלל הכולל את כל הפרטים – כל התורה כולה, "תורה צוה לנו משה", שהיא ניתנת לכאז"א מישראל באופן ד"מורשה קהלת יעקב".

[דוגמא לדבר: השמש – למרות היותה א' הכוכבים הגדולים ביותר, משתקפת צורתה בטיפת מים יחידה כשם שמשתקפת צורתה בים הגדול.

וכמו כן בנוגע לענינו: למרות גודל ההפלאה והעומק כו' שבתורה – הרי זה נכלל כבר בלימוד שלומדים עם תינוק שמתחיל לדבר.

ועד"ז מובן בנוגע להמדובר לעיל אודות גודל הריבוי וההרכבה כו' שבמציאות העולם כולו, ולאידך – ביכלתו של אדם יחיד לפעול בעולם כולו].

טז. וכמו כן נצטווה כל יהודי **להתבונן** בגדולתו של הקב"ה – "מה גדלו מעשיך ה'" ו"מה רבו מעשיך ה'", כדי שעיי"ז יבוא לאהבת ה' ויראת ה'. והתבוננות זו חיובה תמידי – מכיון שמצות אהבת ה' ויראתו חיובן **תמידי**, כמבואר בהקדמת ספר החינוך.

וגם ענין זה (ההתבוננות בגדולת ה') מודגש במ"ת – כמבואר במדרז"ל שבעת מ"ת ראו כל בניי את המרכבה העליונה כו', מכיון ש"יירד הו"י על הר סיני", "וירא כל העם וינעו ויעמדו מרחוק".

ומכל זה מובן שהחידוש דמ"ת הוא – הציווי לכל יהודי לנצל את שכלו במדה המלאה, ע"י לימוד התורה באופן של הבנה והשגה דוקא, וכמו כן ע"י התבוננות שכלית בגדולתו של הבורא, שעיי"ז יבוא לידי אהבת ה' ויראתו, וכתוצאה מזה – קיום כל התורה ומצותי במעשה בפועל, ש"המעשה הוא העיקר".

כלומר: מצד אחד אומרים לו ליהודי ש"המעשה הוא העיקר" – מעשה בפועל, אבל ביחד עם זה אומרים לו שאין להסתפק במעשה בפועל בלבד, ע"י ידיעת ולימוד מסקנת הענין בלבד, כי אם החובה עליו לנצל את שכלו כדי להבין זאת בהבנתו והשגתו (מה שניתן להבין).

יז. שילוב הנ"ל (מעשה בפועל מחד גיסא, והתבוננות והבנה בשכל מאידך גיסא) מודגש גם ב"עשרת הדברות" – התחלת הענין דמ"ת:

ב"עשרת הדברות" ישנם ב' סוגי ציוויים, שלכאורה, הם ב' הפכים:

ישנם ציוויים פשוטים ביותר, ולדוגמא: "לא תגנוב", "לא תרצח", "לא תנאף", וכן בצד החיובי: "כבד את אביך ואת אמך", שהם ציוויים שאינם דורשים התבוננות עמוקה ע"י בעל שכל גדול ביותר; כל אדם נורמלי – אפילו אם הוא בעל שכל קטן – מבין בשכלו בפשטות שצריכים לקיים ציוויים אלו.

וביחד עם זה – הרי התחלת "עשרת הדברות" היא: "אנכי ה' אלקיך גו'", "לא

יהי לך אלהים אחרים גוי" – הציווי דאמונה בה' ואחדותו, שזהו ענין הקשור עם התבוננות שכלית בענינים הכי עמוקים כו'.

ולכן ניתנו בעשה"ד ב' סוגי ציוויים אלו ביחד – כדי להדגיש שתובעים מיהודי ב' ענינים: מצד אחד תובעים ממנו מעשה נפועל, "המעשה הוא העיקר", וביחד עם זה תובעים ממנו לנצל את כח השכל שלו במילואו ובשלמות, עיי"ז שמתבונן ומתעמק בשכלו להבין כל דבר.

יח. והנה, הנקודה האמורה לעיל (שכאו"א צריך לנצל את כח שכלו במילואו, ולא להסתפק בדיעות מסקנת הענין בנוגע לפועל) מביאה לידי נקודה נוספת – שכאשר הקב"ה מעניק לאדם ידיעות מיוחדות בשטחים שונים (ועד"ז כאשר מעניק לו דברים גשמיים), אין לו להחזיק זאת רק לעצמו, אלא אדרבה: "טוב עין הוא יבורך", כלומר, לא זו בלבד שאינו מסתיר ומונע זאת מפני הזולת, אלא אדרבה: הוא משתדל ששכלו וידיעותיו יהיו לתועלת הכלל – היפך הנהגת חרטומי מצרים, שהסתירו והעלימו את ענין החכמה (שלהם) מפני פשוטי העם.

וכמודגש בהלכות תלמוד תורה (רמב"ם הלי' תי"ת פ"א ה"ב. הלי' תי"ת לאדה"ז פ"א ה"ח): "מייע של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים כו", כלומר, שצריך ללמד תורה לכאו"א שביכלתו ליצור עמו מגע. ומובן, שלימוד התורה עם הזולת צריך להיות באופן שהלימוד יבוא לידי מעשה בפועל בהנהגתו היום-יומית, שזה נפעל – לכל לראש – עיי"ז שמראה "דוגמא חי" מהנהגתו האישית, שממנו יראו וכן יעשו.

וכאמור – הנהגה זו היא היפך הנהגתם של חרטומי מצרים, שהסתירו והעלימו את ענין החכמה מפני אנשים פשוטים. וגם בדורנו זה מצינו הנהגה דומה – "שיריים" משנים קדמוניות – אצל ה"רופאים": כאשר פונים לרופא בבקשת עצה או תרופה כו' – נוהג הרופא לכתוב זאת באופן של רמז בלבד (נקודות וקוין כו'), כך שמלבד הרופא והרוקח לא יבין אף א' מה מרומז בסימנים אלו!

– אין כוונתי לפגוע ח"ו ברופאים, ובפרט כאשר זקוקים (בעת צרה) לקבל על דם עזר וסיוע, ותבוא עליהם ברכה; אלא הכוונה להראות רק שגם בדורנו זה נשאר "שיריים" מאופן ההנהגה בשנים קדמוניות – להעלים את ענין החכמה כו' מפני המון העם.

ולאידך – נהוג כבר שנוסף על הרמזים והסימנים בשפתם של הרופאים, כותבים גם בלשון המובן לכל אדם כיצד צריכים להשתמש בתרופה זו, באיזו תדירות צריכים לקחת את התרופה, וכיו"ב.

וזוהי ההוראה בנוגע לפועל – שכאשר הקב"ה מעניק לאדם ענין מיוחד (ידיעות נעלות בתורה), עליו להשתדל לגלות ולפרסם זאת לכל, ולא באופן של צמצום ורמז כו', אלא אדרבה: ביד רחבה, ובאופן של הפצה. וכמו כן בנוגע לנכסים גשמיים שמעניק לו הקב"ה (להבדיל מידיעות בתורה) – לא להחזיק זאת עבורו בלבד, אלא שגם הזולת יוכל להנות מזה.

יט. המורם מכל האמור לעיל הוא – שאין להסתפק בדיעות מסקנת הדברים (מסקנא "בישה" גרידא), אלא צריכים להתבונן ולרדת לעמקם של דברים, להתחקות על סיבת הדברים – כיצד הגיעו לידי מסקנא זו, מהו הביאור בשכל, וכיו"ב.

וכשם שהדברים אמורים בנוגע למסקנת הענין ביחס להבנת והשגת הענין (שאינן להסתפק ב"סך-הכל" בנוגע לפועל אלא צריכים לרדת לעומקו של דבר באופן של הבנה והשגה), כן הוא גם בנוגע להתבוננות השכלית בכל ענין – שכאשר רוצים להבין דבר **לאשורו**, בהכרח שהלימוד וההתבוננות יהיו עד לשרש ומקור הראשון של מושכל זה, ולא להסתפק בלימוד המושכל כפי שהוא לאחר שנסתלשל לדרגות נמוכות יותר, כשם שאין להסתפק בלימוד מסקנת הענין לאחר שיורד ובא לשלב האחרון – שייכותו למעשה בפועל.

ורק כאשר ההתבוננות היא החל משורש ומקור הדברים כפי שהם בשרשן הראשון – אזי יכולה להיות הבנת והשגת הענין לאשורו, משא"כ כאשר ההתבוננות היא רק בפרטים המסתעפים משורש ומקור הענין, מבלי לקשר זאת עם שורש ומקור הענין – אזי יכול **לסטות** מנקודת הדבר כו'.

ג. דוגמא לדבר :

כאשר מתבוננים בפלאי הבריאה, יכולה להיות ההתבוננות בבי' אופנים : (א) התבוננות והעמקה בפלאי הבריאה על פרטיהם, ללא שימת לב והתבוננות מיוחדת בשרשם ומקורם – כח הבורא, (ב) התבוננות והעמקה בשורש ומקור הראשון – שכל פלאי הבריאה גדלותם והרכבתם וכו' נעשו ע"י **הקב"ה**, "מה גדלו מעשיך ה'" ו"מה רבו מעשיך ה'".

ובזה מתבטא החילוק שבין חכמת מצרים שהביאה לעשיית "עבודה זרה" מריבוי פרטי בעלי-חיים, עץ ואבן, כסף וזהב כו' (כמבואר במדרז"ל) – לעומת ציווי התורה (להבדיל) "אנכי הו'י אלקיך גו' לא יהי' לך אלהים אחרים" :

עבודת אלילים במצרים לא נקבעה ע"י אנשים "פראים" שאין להם שייכות כלל לענין שכלי – אדרבה : הפלאת חכמת שלמה מודגשת בזה ש"ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל **חכמת מצרים**" (מ"א ה, ט), כלומר, שהיו חכמים גדולים בחכמות הטבעיים וכיו"ב – אלא טעותם נבעה מכך שניצלו את חכמתם רק כדי להתבונן בחכמת הטבע עצמה, בפלאי הבריאה כו', תוך כדי שכחה אודות שורש ומקור הדבר – בורא העולם, ולכן האלילו את פרטי הנבראים עצמם להשתחוות להם כו'.

ולדוגמא : המצרים היו עובדים ל"נילוס", בראותם את הכח הטמון בו – שעולה ומשקה את כל ארץ מצרים. וטעותם היא – ששכחו אודות שורש ומקור הדבר, שיעקב אבינו ברך את פרעה שיהא נילוס עולה לקראתו (הובא בפרש"י ויגש מז, ט), ונתנית הברכה ע"י יעקב אבינו היא – בכחו של הקב"ה, שנתן את הברכות לאברהם יצחק ויעקב.

כלומר : כאשר לא מנצלים את החכמה כדבעי – להתבונן בשרשם ומקורם של דברים, ולהגיע לסיבה הראשונה כו', אזי סוטים מאמיתית הענין, עד שיכולים לבוא לידי טעות דעשיית אלהות מפרטי הבריאה, מכיון ששוכחים ולא שמים לב לסיבה הראשונה – בורא העולם.

וכאשר נצטוו בניי על אמונת ה' ואחדותו – "אנכי ה' אלקיך גו' לא יהי' לך אלהים אחרים גו' לא תעשה לך פסל וכל תמונה גו'" – בזה ניתנה התשובה והמענה לכל העמקות וההפלאה דחכמת מצרים בעניני הטבע, שהביאה לידי עבודת אלילים כו'.

— שצריכים לזכור ולהתבונן בשורש הראשון ובסיבה הראשונה שבכל דבר, ואז באים לידי מסקנא שכל פלאי הטבע נבראו ע"י הקב"ה, בורא העולם ומנהיגו.

כא. עפ"י יובן גם האמור לעיל שבכחו של יהודי לפעול במציאות העולם כולו, למרות גדלותו והרכבתו המסובכת כו' :

כאשר מתבוננים בריבוי פרטי הבריאה כפי שהם מצד עצמם — אזי עם כל גילוי חדש מתעוררים שאלות וספקות חדשות (כנ"ל סי"ג); משא"כ כאשר ברצונו להתבונן ולרדת לעומקם של דברים — כח הפועל שבנפעל וכו', אזי באים לידי מסקנא שכל הבריאה כולה על כל פרטי וריבוי ההרכבה והתסבוכת שבה היא — כחו של הבורא.

כלומר: כאשר מתבוננים בגדלותו של העולם, ריבוי הנבראים ופלאי הבריאה כו' — יודעים לכל לראש ש"בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", "מה גדלו מעשיך ה'" ו"מה רבו מעשיך ה'".

ובעומק יותר: מציאות הבריאה כולה על כל גדלותה ועמקותה כו' — נבראת ע"י הקב"ה רק ע"י הירידה והצמצום מאחדות הפשוטה לענין הספירות, ועד שנמשך למטה להיות בורא עולמות. ובלשון אדמו"ר הזקן (תו"א צט, ב): "לא זה הוא עיקר האלקות מה שהעולמות מתהווים ממנו", וטעם הדבר — מכיון שכללות הענין דבריא העולם הוא ירידה והשפלה אצלו ית', כי כל עניני הבריאה הם בבחי' "מילי דהדיוטא", ו"לאו אורחא דמלכא לאשתעי במילין דהדיוטא" (ראה לקו"ת ר"פ אחר). וע"ד מארז"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו — כלומר, שגדלותו של הקב"ה בבריאת העולמות כו' ("מה גדלו מעשיך ה'" ו"מה רבו מעשיך ה'") נחשבת אצלו ית' לענין של ענוה, מכיון שזוהי ירידה והשפלה וצמצום כו'.

ולכן, כאשר אומרים ליהודי שבכחו לפעול בעולם כולו — הנה נוסף על כללות הביאור ש"ה' אלקיך הוא הנותן לך כח לעשות חילי" (ובמילא אין מקום לשאלות **כיצד** יכול לפעול זאת), הרי הוא מבין זאת גם בשכלו — בידעו שמציאות העולם כולו היא כחו של הבורא (ולא מציאות בפ"ע ח"ו), ותפקידו רק **לגלות** זאת במציאות הבריאה, באופן שיהי ניכר בגלוי שמציאות העולם היא "דירה" ו"גן" לו ית' כנ"ל בארוכה.

כב. האמור לעיל שידיעת והבנת דבר לאשורו יכולה להיות רק כאשר לוקחים בחשבון את שורש הדבר וסיבתו הראשונה — בא לידי ביטוי בכו"כ ענינים, כולל גם בנוגע לאופן קיום חוקי המדינה:

כל מדינה ומדינה יש לה חוקים משלה — חוקים שעליהם בנוי ומושתת קיום החברה כולה. ובחוקים אלו — ישנם חוקים כלליים ועיקריים, וישנם חוקים פרטיים הבאים כתוצאה וטפל ביחס לחוקים היסודיים.

[ומכיון שכל עניני העולם נשתלשלו מהתורה — "נשתלשלו מהן", כמאמר "אסתכל באורייתא וברא עלמא", כמו כן בנוגע לחילוק בחוקי המדינה, שמקורו בתורה: כל עניני התורה מרומזים בתושב"כ, כמאמר "ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא". אלא שבתושב"כ נמצאים כל הענינים באופן של כלל (וברמז כו'), וכלל זה מתפרט לריבוי פרטים בתושב"כ. ובתושב"כ גופא — נכתבה המשנה ב"לשון קצרה", ובזה נכללים כו"כ פרטים שבאים לידי פירוט בגמרא. וכמאמר אילפא שביכלתו למצוא במשנה את כל פרטי הברייתא כו' (תענית כא, א). כלומר, שישנו כלל הדבר, וישנם הפרטים המסתעפים מזה].

והנה, קיום החוקים יכול להיות בבי אופנים: (א) קיום החוק הפרטי כפי שהוא בשלב הסופי – השייך למעשה בפועל, (ב) לאחר הקדמת הידיעה וההתבוננות שחוק זה בא כתוצאה מחוק שקדמו, כלומר, שישנה שימת-לב לסיבה שעבורה נקבע חוק זה, תוכנו ומשמעותו – נשמתו הפנימית – של חוק זה.

והחילוק שביניהם: כאשר מסתכלים על החוק הפרטי כפי שהוא בשלב המעשי בלבד, כלומר, מלים יבשות גרידא בנוגע למעשה בפועל – אזי יכולים לבוא לידי טעות ופירוש בלתי נכון כו' (כדלקמן), משא"כ כאשר מסתכלים על החוק הפרטי כפי שהוא בשרשו – סיבת החוק ותוכנו הפנימי, שאז מובטח שקיום החוק יהי בהתאם לתוכנו האמיתי, ללא כל סטיי ופירוש בלתי נכון.

פג. הנקודה האמורה לעיל בנוגע לחוקי המדינה – מודגשת ביותר בשקו"ט המתנהלת (בפרט לאחרונה) אודות פרט מסויים ב"חוקת-היסוד" של המדינה, בקשר לענין החינוך, כדלקמן.

ובהקדים:

דובר כמ"פ בארוכה אודות גודל החשיבות והנחיצות שבענין החינוך – לחנך את הנוער להנהגה של צדק ויושר, "לשבת יצרה", שעל יסוד זה בנוי ומושתת קיומה של החברה והאנושות כולה (היפך הענין ד"איש את רעהו חיים בלעו" – אלמלא מוראה של מלכות). וכאשר מחדירים זאת בחינוכו של הדור הצעיר ("חנוך לנער", בהיותו קטן וצעיר) – נעשה הדבר ליסוד חזק על כל משך החיים, כך ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה".

והנה, היסוד האיתן האמיתי לחינוך זה הוא – הידיעה ש"יש בעה"ב לבירה זו", ולא רק בדוגמת בעה"ב שקונה ארמון ודירה מן המוכן, אלא "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ", כלומר, שהקב"ה הוא בורא העולם, ומנהיג בהשגחה פרטית את כל הפרטים שבעולם, ורצונו – שהעולם יתנהג ע"פ צדק ויושר, צדקה וחסד ומשפט, כך שיהי ניכר במציאות העולם שזוהי דירתו של הקב"ה. וידיעה זו – היא הפועלת על האדם להתנהג באופן המתאים, ואז יכולה להיות הנהגת העולם באופן ד"לשבת יצרה".

דהנה, הקב"ה ברא את האדם עם בי יצרים – יציט ויצה"ר, וא"כ, לפעמים יתכן שהיצה"ר יצליח במלחמתו עם היציט, כך שהאדם ירצה להתנהג בהתאם לדחף שמקבל מהיצה"ר!

וכאשר רוצים להרתיע אותו מעשיית דבר בלתי-רצוי ע"י איום בעונשים כו' – טוען היצה"ר: לכל לראש – תמלא את תאוותך, תהנה ותתענג מך, ומה שיש לחשוש מעונש שעלול הנך לקבל על כך – הנה לכל לראש, מכיון שהנך "יחכם" ובעל המצאה וכו', בודאי תוכל למצוא דרכים לעשות את מעשיך בסתר, לחפות על מעשיך וכיו"ב, כך שלא יוכלו להעניש אותך, ואפילו אם סוכ"ס יענישו אותך – הרי העונש אינו בערך לגבי ההנאה והתענוג שיהי לך בשעת מעשה.

ובפשטות: גם לאחר שמאיימים עליו בעונש כו' – אין הדבר מרתיע אותו, כי מוכן הוא לקחת את הסיכון להיות "חובל בעצמו" לאחר זמן (כאשר יענישו אותו), מכיון שכרגע ביכלתו להתענג ולהנות ממילוי תאוותו, ומה גם שהעונש הוא בגדר של ספק בלבד, כי יתכן שיצליח להתחמק מהעונש.

בלתי מוגה

ולכן, העצה היחידה לוודא ולהבטיח שהיצה"ר לא יוכל להתגבר על היצ"ט היא – כאשר מחדירים לתודעתו ש"יש בעה"ב לבירה זו", שהוא ברא אותו, את היצרים שלו, ואת מציאותה של ה"תאוה", **בצוותו** עליו לעמוד בפני הפיתויים וההסתות של היצה"ר, ולהתנהג ע"פ הוראותיו של הקב"ה – "לשבת יצרה". ולכן, גם כאשר מחזיק את עצמו לבעל שכל גדול ובעל המצאות כו' – מבין הוא בפשטות שבורא העולם ומנהיגו הוא **למעלה** ממצייאות הבריאה כולה, **ולמעלה** ממצייאותם של כל בני האדם (ולכן נקרא "דער אויבערשטער" – ה"עליון"), וממנו אי אפשר להעלים דבר – "עין רואה ואוזן שומעת", וכמ"ש "אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו".

וזהו העצה היחידה כדי להבטיח את קיומם של הציוויים העיקריים הנוגעים לעצם קיומה של האנושות כולה באופן ד"לשבת יצרה", ולדוגמא: "לא תרצח", "לא תגנוב", "לא תחמוד" וכיו"ב – כאשר יודעים ש"יש בעה"ב לבירה זו". ובלשון הכתוב (וירא כ, יא) "רק אין יראת אלקים במקום הזה והרגוני גוי", כלומר, שרק ע"י "יראת אלקים" ניתן להבטיח את קיום הציווי "לא תרצח", וכיו"ב.

[וענין זה מודגש גם בעשה"ד – שהציוויים "לא תגנוב" וכיו"ב באים בהמשך לציווי "אנכי ה' אלקיך", וכהמשך הכתוב: "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", יציאה מכל המיצרים וגבולים דמעשיהם המקולקלים של מצרים, וכן יציאה מכל המיצרים וגבולים שיכולים להפריע לאדם לחיות כמו "אדם" הראוי לשמו, ע"י הנהגה רצויה. וכאמור – ענין זה נפעל ע"י ש"אנכי הוי' אלקיך", "כחך וחיותך", וכך נמשך הדבר באופן נצחי, עד סוף כל הדורות].

כד. וכמדובר כמ"פ אודות ההוכחה הפשוטה לדבר – כפי שראו במוחש בדור האחרון:

אותה מדינה שבה התפתחה ביותר חכמת המדע, וכן חכמת המוסר (השקפת חיים וכו') – ממנה באה ההנהגה באופן **דהיפך האנושיות** לגמרי, ועד שאף אי לא האמין ש"בני־אדם" מסוגלים להתנהג באופן¹ כזה, ובפרט "בני־אדם" שהתפארו עם השקפת החיים שלהם, תורת המוסר וכו', באמרו שכל העולם כולו צריך ללמוד מהם תורת המוסר!

וסיבת הדבר – מכיון שחכמתם לא היתה מבוססת על היסוד והעיקר דכל הענינים, שזוהי הידיעה ש"יש בעה"ב לבירה זו", שהוא בורא העולם ומנהיגו, ובלשון הידוע: "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון". וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמיתת המצאו", ולכן צריכים להתנהג ע"פ הוראותיו של בורא העולם ומנהיגו!

כלומר: כאשר רוצים להבטיח שהנהגתו של האדם תהי' באופן המתאים, "לשבת יצרה" – בהכרח להחדיר בתודעתו ש"יש בעה"ב לבירה זו", בורא העולם ומנהיגו, ובאופן ש"מחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית", ומשגיח על כל פרטי הבריאה – "ה' נצב עליו כו", "עין רואה ואוזן שומעת".

ולכן, תיכף ומיד **בהתחלת** החינוך ("חנוך **לנער**") צריכים לנטוע ולטפח בלבו של הנער את הרגשת האמונה בבורא העולם ומנהיגו, ובאופן שאמונה זו תתגלה מן הכח אל הפועל ומההעלם אל הגילוי, ותחדור – באופן פנימי – בכל מציאותו, כך שכל מעשיו דיבוריו ומחשבותיו במשך כל ימי חייו (יגם כי יזקין לא יסור ממנה!) יתנהלו

באופן המתאים – "לשבת יצרה", בידעו שבורא העולם ומנהיגו מתבונן ורואה את מעשיו – "עין רואה ואוזן שומעת".

כה. והנה, מכיון שבכמה מדינות (כולל מדינה זו) מהוה החינוך שניתן ב"בית-הספר" גורם בעל השפעה רבה ומכרעת בעיצוב דמותו הרוחנית של הנער, ואדרבה: **עיקר** החינוך מקבל הנער ב"בית-הספר", ואילו החינוך שמקבל הנער בביתו ע"י הוריו (אם וכאשר מתפנים הם מעיסוקם וטרדותיהם כדי להקדיש זמן מסויים לחינוך בנם) השפעתו מעטה ומצומצמת ביחס להשפעת החינוך שמקבל ב"בית-הספר" – לכן, נחוץ ומוכרח ביותר להחדיר ב"בית-הספר" (החל מ"גני-ילדים") את תודעת האמונה בבורא העולם ומנהיגו.

ובפשטות: מידי יום ביומו צריכים להקדיש זמן מסויים (ובהתחלת היום דוקא כלומר, בתור הקדמה לכל הפעולות שנעשות במשך היום כולו) להחדרת תודעת האמונה בבורא העולם ומנהיגו, שהוא בורא ומחי' את כל בני האדם (כמובן בפשטות לכל בעל שכל, אפילו שכל פשוט ביותר, שלא יתכן לומר שהאדם עשה את עצמו – "לי יאורי ואני עשיתני" – אלא בודאי נברא ע"י הקב"ה, שהרי אפילו אם יטען שנברא ע"י הוריו, עדיין תשאר השאלה: ההורים הראשונים מי בראם!), ולכן צריכים להתנהג בהתאם לרצונו של הבורא – באופן ד"לשבת יצרה", ובודאי שאי אפשר לרמותו ולהתחכם עליו כו' – "עין רואה ואוזן שומעת".

ועי' מחנכים את הנער שהנהגתו במשך כל ימי חייו (יגם כי יזקין לא יסור ממנה") תהי' בהתאם לרצונו של בורא העולם ומנהיגו; אומות העולם – ע"י קיום ז' המצוות דב"י, ובני ישראל – ע"י קיום כל תרי"ג מצוות התורה.

כו. והנה, למרות גודל הנחיצות שבדבר (כנ"ל בארוכה) – ישנם כאלו שמתנגדים לכך, ומנהלים תעמולה ומלחמה כדי **לאסור** להכניס ענייני דת (אמונה בבורא העולם) בתחומם של בתי-ספר ממשלתיים.

וטענתם היא: מכיון שב"חוקת-היסוד" ישנה פסקה המדברת אודות הפרדת דת ממדינה – אשר לכן, יש **לאסור** להכניס ענייני דת (אמונה בבורא העולם) בתחומם של בתי-ספר **ממשלתיים**.

ובזה מודגשת הנקודה האמורה לעיל (סכ"ב) שכאשר מסתכלים על החוק כפי שהוא בשלב הסופי (השייך למעשה בפועל), ללא כל שימת-לב לסיבתו של החוק, תוכנו ומשמעותו כו', כלומר, שמפרשים את פירושו ה**מילולי** של התיבות בלבד, מבלי לחשוב אודות נשמתן (תוכן ומשמעותן) של תיבות אלו (תיבות "מתות", ללא כל נשמה וחיות) – יכולים לבוא לידי טעות יסודית בכללות הענין:

ידוע וברור לכל ש"חוקת-היסוד" נקבעה ע"י מייסדי המדינה ש**ברחו** מאותן מדינות שבהם נשלה מהם חופש הדת, ובאו לכאן כדי לייסד מדינה שבה יוכל כאו"א לחיות מתוך חופש הדת, בהתאם למצפוננו ודתו, ללא כל הפרעה. ולכן קבעו ב"חוקת-היסוד" שיש להפריד בין דת ומדינה, כלומר, שממשלת המדינה **אסור** לה להתערב בכל הנוגע לענייני דת, לה**פריע** לתושבי המדינה להתנהג בהתאם לדתם.

ומזה מובן עד כמה **מופרד** לצל פסקה זו (שיש להפריד בין דת למדינה) כדי **לשלוט את חופש הדת** מאותם הורים שרוצים ומעוניינים שילדיהם יהיו חזורים בתודעה אודות מציאותו של בורא העולם ומנהיגו, ועד שרוצים **לאסור** להזכיר בתחום "בית-הספר" אודות בורא העולם, ולומר לילדים שאע"פ שבביתם שומעים הם אודות

בורא העולם, **אסור** להם להזכיר זאת – "לא יזכר ולא יפקד" רחמנא ליצן – בהיותם בתחום "בית-הספר"; ניצול פסקה הני"ל לכך היא **היפך** כוונתם של מייסדי המדינה שקבעו "חוקת-יסוד" זו, כי כל כוונתם ומטרתם היתה להבטיח את חופש הדת, ובדאי שלא לשלול את חופש הדת ע"י חוק **האוסר** להזכיר עניני דת – זוהי הסיבה שבגללה **ברחו** ממדינות אחרות, ובאו לייסד מדינה זו!

חוק כזה (כפי שנהוג עד עתה) מהווה שלילת חופש הדת ורדיפת הדת, רחמנא ליצן, וישנם כאלו שרוצים "לתלות" זאת ב"חוקת-היסוד" של מדינה דמוקרטית, בה בשעה שמדובר אודות חוק שהוא **היפך** הדמוקרטי, **והיפך** כוונתם של אותם אנשים שקבעו את "חוקת-היסוד" שעליו רוצים להסתמך בנוגע לחוק זה!

וכאמור – מסתכלים על הפירוש המילולי של מספר תיבות ב"חוקת-היסוד", תוך כדי העלמת-עין מוחלטת מתוכנה ומשמעותה (ה"נשמה") של "חוקת-היסוד", שמטרתה – הבטחת **חירותו** של כל אדם, חופש הדת, ללא כל הגבלה.

כז. ועוד ענין בזה:

אותם הורים שנמנעים ואינם שולחים את ילדיהם לבתי-ספר ממשלתיים, מפני ששם **אוסר** ה"מנהל" וה"מורה" להזכיר אודות "בורא העולם" [אינני רוצה לכנותו בשם "מחנך", מכיון שבאופן כזה מוליך הוא את הילד לכיוון ההפוך מהתכלית הרצויה] – הנה לא זו בלבד שהם מוכרחים לממן בעצמם את ההוצאות של ב"בית הספר הפרטי" שבו לומדים ילדיהם (מתוך חופש הדת), מכיון שהממשלה איננה תומכת בבתי-ספר פרטיים, חייבים הם לשלם את המסים שנועדו להחזיק בתי-ספר ממשלתיים, למרות שאין להם כל תועלת מבתי-ספר אלו, מכיון שאינם יכולים לשלוח את ילדיהם למקום שבו שוללים מהם חופש הדת!

ונמצא שתשלום המסים אצלם הוא **כפול**: אלו ששולחים את ילדיהם לבתי-ספר ממשלתיים – נהנים הם משרותיו של בית-הספר הממשלתי (שהחזקתו מבוססת על תשלום המסים), ולעומת זאת – אלו שנמנעים לשלוח ילדיהם לבתי-ספר ממשלתיים (מפני שלילת חופש הדת בבתי-ספר אלו), משלמים מסים כדי להחזיק את בתי-הספר הממשלתיים, מבלי להפיק שום תועלת מבתי-ספר אלו, ונוסף לכך צריכים הם לשלם עבור החזקתם של "בתי-הספר" הפרטיים!

במקום לתת חופש הדת, כראוי למדינה דמוקרטית, ובהתאם ל"חוקת-היסוד" – **מענישים** את אלו שרוצים לחנך את ילדיהם מתוך חופש הדת, בזה שמחייבים אותם בתשלום המסים שנועדו להחזיק את בתי-הספר הממשלתיים, למרות שהם צריכים להחזיק את בתי-הספר הפרטיים שבהם לומדים ילדיהם!

כח. נוסף על האמור לעיל אודות הסילוף בתוכנה של "חוקת-היסוד" (כאשר רוצים להשתמש בה כדי לשלול חופש הדת) – הרי כל השקו"ט והפלפול אם ענין זה הוא בהתאם ל"חוקת-היסוד" או לא, אינו נושא רלוונטי:

ב"חוקת-היסוד" [שהייתי צריך ללמוד את תוכנה כדי לקבל "אזרחות"] נאמר ש"חוקה" זו נקבעה **על ידי האומה לטובתה של האומה** ("ביי דע פיפל פֶּאָר דע פיפלי"), ולכן, בכל מעמד ומצב צריכים להתבונן (אליבא דנפשי) ולראות מהי טובתה של האומה, וכאשר רואים שבמעמד ומצב ההוה טובתה של האומה היא באופן שונה ממה שהי לפני מאתיים שנה – מובן ופשוט שיש להתנהג בהתאם לטובתה של האומה

בהוה, וזאת – אפילו אם הדבר אינו מתאים למה שנקבע ב"חוקת-היסוד" לפני מאתיים שנה, בהתאם למעמד ומצב דזמנים הני"ל.

ובנוגע לעניינינו: ה"סטטיסטיקה" מראה שאחוז ההנהגה היפך הדרך הישרה אצל אלו שנתחנכו בבתי-ספר שבהם לא מזכירים את שמו של בורא העולם (ועאכו"כ שלא מתפללים אליו) – הוא **שלא בערך כלל** בהשוואה להנהגה כזו אצל אלו שנתחנכו בבתי-ספר פרטיים שבהם ישנו חופש הדת (שלפעמים מצליח אמנם היצה"ר – בהיותו "אומן במלאכתו" – להטות מישהו מדרך הישרה, אבל בממדים שאינם בערך כלל לאחוז ההנהגה היפך דרך הישרה אצל אלו שנתחנכו בבתי-ספר ממשלתיים שבהם שוללים את הזכרת שמו של בורא העולם)!

ולכן, כדי להבטיח את חינוך הנוער בדרך הישרה, שכל ילד יתחנך להתנהג כאדם הראוי לשמו, ולא כמו חי' שבה מה"גינגל" – בהכרח **לשנות** את המצב הקיים בהוה, ולקבוע חוק שבכל בתי-הספר הממשלתיים יזכירו אודות מציאותו של בורא העולם, "עין רואה ואוזן שומעת", שזוהי הדרך היחידה להבטיח את קיומה של האנושות כולה באופן ד"לשבת יצרה", כני"ל בארוכה.

וכשם שבנוגע לענייני רפואה ישנם דברים שנתחדשו בדור האחרון, אע"פ שבדור הקודם לא היו קיימים, כלומר: מכיון שנתחדשה מחלה מסויימת, רחמנא ליצול, שלא היתה בדורות הקודמים – אזי זקוקים לתרופות חדשות, וזהירות נוספת בענייני אכילה ושתיי, וכיו"ב, למרות שבדור הקודם לא הי' צורך להזהיר השכם והערב שכדי לשמור על בריאות הגוף יש להזהר מדבר פלוני וכו'.

וכל זה – אפילו אם "חוקת-היסוד" היתה אוסרת להזכיר אודות בורא העולם בבתי-ספר ממשלתיים, שגם אז בהכרח לשנות זאת **לטובתה של האומה**, בהתחשב עם השינוי במצב ההוה (ע"ד השינויים בתחום הרפואה), ועאכו"כ – כאשר אין צורך לשנות מאומה ב"חוקת-היסוד", מכיון שפיסקה הני"ל ב"חוקת-היסוד" (הפרדת דת ממדינה) באה להבטיח את חופש הדת, ובדאי שלא לשלול זאת, כני"ל (סכ"ו).

כט. לאור הדברים הני"ל – מובן וגם פשוט שצריכים לתקן (ובדחיפות) את המצב הקיים בהוה, ובשנים:

א) נתינת עזרוסיוע מממשלת המדינה לקיומם של בתי-ספר ומוסדות חינוך פרטיים המתנהלים ברוח הדת – מכיון שההורים ששולחים את ילדיהם לבתי-ספר אלו **זכאים** לעזרוסיוע מממשלתי בתחום החינוך, שהרי גם הם משלמים מסים לממשלה כדי להחזיק את בתי-הספר הממשלתיים.

ב) להנהיג בכל בתי-הספר הממשלתיים "רגע של דממה" – רגע של התכוננות ותפלה לבורא העולם ומנהיגו, בהמשך למה ששמע – בודאי – מהוריו אודות מציאותו של בורא העולם (במלים ספורות עכ"פ, שלוח בודאי יכלו ההורים למצוא מעט זמן פנוי, כדי לקיים את שליחותם בחינוך ילדיהם), ולכן נותנים לו זמן מסויים לחשוב ולהתבונן אודות בורא העולם, ובכך – להמשיך בדרך וברוח החינוך שקיבל בביתו (חופש הדת).

וחבל על כל יום שמבזבזים על שקוי"ט ופלפולים בנושאים אלו – כי כל יום שעובר ללא התיקון הדרוש, נשאר הילד עזוב לנפשו (מבחינה זו), ויתירה מזו: עייז מחדירים בנפשו של הנער שקיים מקום שהחזקתו מוטלת על ממשלת המדינה, וזו **אוסרת** להזכיר במקום זה אודות מציאותו של בורא העולם.

בלתי מוגה

ויש להאריך בכל זה, וכמה שידברו בענין זה – אין זה מספיק למה שהיו צריכים לדבר ולעשות בענין זה, בהתחשב עם רצינות הדבר; אבל אעפ"כ, מסתפקים במה שדובר לעיל, מתוך תקוה ש"יתן לחכם ויחכם עוד", ובפרט שהדברים דלעיל אינם בגדר "חידוש" – כבר נאמרו הדברים בכל ספרי החכמות (הן של בניי – בתורה, והן (להבדיל) של אה"ע), וזוהי הדרך היחידה להבטחת החינוך בדרך הצדק והיושר, כנ"ל בארוכה.

ל. ויה"ר שדברים הנ"ל (עם היותם מעטים בכמות, לפי ערך חומרת המצב) יזכירו לכאוי"א את מה שבודאי חשב בעצמו (בלאה"כ), והעיקר – שכאוי"א ינצל את השפעתו בכיוון זה בכל מקום ומקום, מהשלבם הכי עליונים – השפעה ב"עיר הבירה", ב"קונגרס" וב"סינאט", ועד לשלבים הנמוכים – בכל עיר ובכל שכונה, שמכאן ולהבא יקבע שצריך להיות "שם שמים שגור בפי כל", והחדרת התודעה ש"עין רואה ואוזן שומעת".

והפעולה וההשתדלות בכיוון זה מתוך שמחה וטוב לבב, תוך ניצול כל יכולת השפעתו של כאוי"א בתחומו – ממהרת ומקרבת את קיום היעוד שאליו מייחלים הכל: "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד", "לתקן עולם במלכות שדי", כך שהקב"ה יוכל לומר על כל פינה שבעולם ועל העולם כולו – "גניגנוני", דירה וגן לו ית' בתחתונים.

וכל זה יהי בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקו – שאז יקויים היעוד "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד", "והיתה לה' המלוכה" – במהרה בימינו ממש.

* * *

לא. ידועה הכרזתו של בעל ההילולא בבואו הנה לארצות הברית, כי מטרת בואו לכאן היא כדי להדגיש ולעורר ולעודד את העובדה ש"אמריקה איננה שונה", ולכן הוא ימשיך באותן פעולות שעסק בהן בהיותו מעבר לים, דהיינו בחיזוק והפצת היהדות וכו'.

ישנם כאלו התמהים למשמע ההכרזה האמורה: כיצד יכול הי' להכריז בבואו לאמריקה כי "אמריקה איננה שונה", בשעה שעצם בואו לכאן הוא משום שאמריקה היא כן שונה מאירופה! שהרי, סיבת בריחתו מאירופה לאמריקה היתה, משום שמעבר לים הי' השלטון הנאצי וכו', ולכן הביאה אותו ההשגחה העליונה לידי כך שיצא ממקום הסכנה (כידוע סיפור פרשת הדברים, עם כל הניסים שהיו לו בעת בריחתו, כולל עובדת עזבו את אירופה באני' האחרונה שעזבה את המקום וכו'), ויבוא למקום שונה מן המקום שממנו ברח, מקום שבו קיימת אפשרות להנצל מכל הסכנות שמעבר לים בדרך הטבע.

במלים אחרות: עצם עובדת בואו לאמריקה מעבר לים מבטאת בצורה הכי בולטת את השוני הקיים באמריקה.

ואם כן התמיהה היא חזקה ביותר: מדוע אמר דוקא עם הגיעו הנה כי "אמריקה איננה שונה" משאר הארצות, אשר פירוש הדברים הוא שמטרת בואו הנה איננה למען הצלת עצמו (שהרי לגבי ענין זה אמריקה היא שונה) אלא רק על מנת להעביר לכאן את הרעיון ש"אמריקה איננה שונה", וליישמו בפועל ממש. ולכאורה זהו דבר והיפוכו:

לב. הביאור בזה:

כבר דובר לעיל, שכאשר מסתכלים על כל דבר בעולם, קיימות שתי אפשרויות איך להסתכל עליהם, דהיינו מאיזו זווית ראוי.

אפשר להסתכל על הצד החיצוני והשטחי של הדבר, מבלי לחדור לעומק הדבר ולבדיקת תוצאותיו והשלכותיו עד לשלב הכי תחתון. במקרה זה לא רואים תמונה אמיתית מהנעשה, ולא מקבלים הבנה אמיתית בדבר. הטעות יכולה להיות מן הקצה אל הקצה [בדוגמת המוזכר לעיל (סי"ט) בענין "הסתלקות" ו"הילולא", אשר הבנת מושגים אלה באופן מוטעה מביאה לידי מחשבה שאין הם רק מושגים שונים, אלא הם שני מושגים הפכיים].

האפשרות השנייה היא, כמובן, לחדור לעומקו של ענין, ולראות כל דבר באורו הנכון, על רקע כל תוצאותיו והשלכותיו מחד, ובחדירה לעומקו ולעיקר ותמצית מציאותו מאידך.

במקרה זה הבנת הדברים תשתנה עד כדי כך, שדברים הנראים בהשקפה שטחית שונים ונוגדים זה לזה, נחשבים לפתע כמושגים זהים.

[ובדוגמת היחס בין "הסתלקות" ל"הילולא" האמור:

בשעה שהאדם מתבונן ומעריך את שני המושגים האלה ("הסתלקות" ו"הילולא") מזווית הראייה של עיקר מציאותו, הבנתו תשתנה לחלוטין:

עיקר מציאותו של האדם היא כדי לשנות את העולם בצורה כזו, שע"י פעולותיו יהי העולם ל"דירה לו ית' בתחתונים", ועד לדירה כזו המביאה עמה עונג והנאה [וכידוע בפירוש הכתוב "באתי לגני אחותי כלה" שאמר הקב"ה על דבר אופן שכירתו בתחתונים, אשר בנוסף לפירוש המדרש, "לגני – לגנוני", היינו למקום דירתי, קיים גם הפירוש הפשוט של "גן", מקום של שעשועים ותענוג]. וכאשר האדם מתבונן במושגים "הסתלקות" ו"הילולא" מנקודת המבט של עיקר עיקרים זה שהוא גם יסוד היסודות ועמוד החכמות – אז הוא מוצא מיד נקודה משותפת ב"הסתלקות" וב"הילולא", שהרי שניהם משמשים למטרה אחת – לשמש את קונו.

ויתר על כן: כאשר הוא מיישם התבוננות זו במעשה בפועל, הוא מגיע סוף סוף לשלב כזה שבו אין אלה שני דברים נפרדים שיש בהם נקודה משותפת, אלא הם הופכים להיות דבר אחד ונקודה אחת: היות שע"י ההסתלקות "אשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיהו", ופעולתו על האדם היא ש"חיי יתן אל לבו", הרי זה מביא אותו לידי "הילולא" ועבודה מתוך שמחה וכו' כנ"ל (סי"ט).

לג. על פי יסוד זה נוכל להבין גם את משמעות ההכרזה האמורה של בעל ההילולא כי "אמריקה איננה שונה":

כאשר מתייחסים אל בואו של בעל ההילולא לאמריקה בתור ענין בפני עצמו, מבלי להתחשב בתוצאותיו ומבלי לחדור לעומקו, אז נראה הדבר כפשוטו, שמטרת ההגירה מאירופה לאמריקה היא ענין של הצלה, משום שבמקום זה, באמריקה המצב היי שונה מן המצב באירופה.

אבל כאשר ההתייחסות היא לגופו של ענין, כאשר מסתכלים לזווית הראייה של עיקר ענינו של בעל ההילולא, והוא (כדברי בעל ההילולא בעצמו) לנטוע ולהפיץ ולחזק

את היהדות בכל מקום, אשר זו היתה תכלית בריאתו ותכלית שליחותו בעולם הזה –

מובן ופשוט הוא, אשר בכל מקום שבו הוא נמצא, בלתי אפשרי הדבר שיעקר הענין שיעסיק אותו לא יהי עיקר ענינו ושליחותו בעולם הזה.

יוצא איפוא, שכשם שבהיותו מעבר לים הי' זה עיקר שליחותו ועיקר עבודתו אשר עבד בה כל ימי חייו, ובלשון רבינו הזקן באגה"ק (סכ"ז): "עבודתו אשר עבד כל ימי חייו" – כך "אין הדבר שונה" בהיותו במקום אחר ושונה, אלא שרק צורת העבודה משתנית לפי תנאי המקום.

ולכן: בהיותו שם הי' עיקר עסקו בהפצת היהדות בהתאם למצב במקום ההוא, ובבואו לכאן הוא הכריז מיד על עיקר ענינו, שהוא גם הטפל וגם הטפל דטפל (שהרי זוהי כל מציאותו, כל מעשיו היו חדורים ברעיון אחד, רעיון הפצת היהדות).

מטעם זה הוא הכריז כי "אמריקה איננה שונה", וגם בה הוא ימשיך להפיץ את היהדות, עד לשלימות היהדות, לאחד ולקרב את כל ישראל יחדיו – אשר בנקודה זו קיימת הדגשה מיוחדת בארצות הברית:

אחד הדברים האופייניים למדינה זו היא הרגילות להדגיש את יחודו של כל אדם ואת האינדיבידואליות שבו, את היותו "עולם מלא" בפני עצמו, אשר לכן ביכלתו לעשות את הכל לבדו כיחיד ובכל המרץ, שהרי הוא נמצא במדינה חפשית שבה כל אחד הוא מציאות לעצמו. הדברים מגיעים למידה כזו, עד שלפעמים שוכחים שהאחד צריך להשלים את הזולת, וכן כי עליו להזדקק לזולת כדי להשלים את מציאותו.

וגם בכיוון זה פעל בעל הגאולה – להגביר את תודעת האחדות בקרב ישראל ובקרב כל עמי הארץ.

לד. גם נקודה זו יסודה ברעיון האמור:

דוקא כאשר מסתכלים ומתבוננים בעיקר הענין המאחד את כל המין האנושי, ואת כל הבריאה כולה, שלמרות ש"אין דעותיהן שוות", מכל מקום יש בכולם צד השווה – העובדה שכולם נבראו ע"י בורא אחד, הקב"ה, לשם מטרה אחת "לשמש את קוניי" – דוקא אז אפשר להדגיש את ענין האחדות.

כלומר – היות וכל היצורים שבעולם נבראו כדי לשמש את קונם, הרי כל אחד ואחד מהם חייב לנצל את אפשרויותיו וכשרונותיו המיוחדים כדי לעשות דירה לו יתברך –

אשר אצל כל יצורי אנוש דבר זה נעשה ע"י קיום שבע מצוות בני נח עם כל הסתעפויותיהם, ואצל בני ישראל – ע"י קיום תרי"ג המצוות ושבע מצוות דרבנן וכו'.

לה. דבר זה מתבטא גם, כמדובר כמה פעמים, באחת הסיסמאות הכתובות (וחרותות) על המטבעות של מדינה זו – "לע פלאריבוס יונוס", התאחדות הרבים, כלומר, המטרה היא לעשות מן הרבים אחדות.

זוהי גם שליחותו של כל יהודי, בשעה שהוא פוגש ביהודי אחר ורואה ומרגיש ש"אין פרצופיהן שוין" ואין דעותיהן שוות וכו' – שעובדה זו לא תביא אותו לידי פירוד ח"י, אלא אדרבה, בכך הוא יראה כיצד כל אחד משלים את זולתו.

וזה מביא לא רק לקירוב הלבבות, ולא רק לאהבת ישראל אלא **לאחדות** ישראל

– משום שכל אחד מישראל מרגיש את עצמו כ"מחצית השקל" שאין הוא דבר שלם, שקל שלם, אלא כאשר הוא מתאחד עם עוד יהודי (כמבואר בארוכה בספרי מוסר וספרי חסידות בקשר למצות מחצית השקל, אשר עלי' מכריזים באחד באדר, יום הר"ח הבא אחרי יו"ד שבת).

לו. היסוד האמור המתבטא באימרה "אמריקה איננה שונה", כלומר, שבעיקר יש להתייחס לכל דבר מזווית הראי' של עיקר מציאותו – מתבטא גם בחייו הפרטיים של כל יהודי.

שהרי "התורה כללות ופרטות נאמרה", כשם שהדבר קיים ב"כלל" כך הוא משתקף גם בפרט. וקיימת דוגמא לכך גם בעולם הזה (שנברא ע"י התורה), כידוע המשל שהשמש כולה משתקפת בטיפת מים בדיוק כמו שהיא משתקפת בים הגדול. פירוש הדברים:

כאשר האדם מתבונן בצורת חייו הפרטיים, יוכל לשים לב, כי אחד הדברים המזיקים ביותר שמהם צריך להזהר ביותר הוא כאשר הוא משקיע את עצמו יתר על המדה בדברים של מה בכך, דברים פרטיים וטפלים.

שהרי, כשם שגופו של אדם מורכב מאברים וגידיים רבים וכו', כך גם חיי היום-יום שלו מורכבים מפרטים רבים, מעשים דיבורים ומחשבות: אכילה שתי' שינה טיול לימוד ועשי' וכו' וכו'.

והרי, לכאורה, גם על פי תורה חייב אדם להתייחס לכל פרט ממעשיו לא באופן שטחי בלבד אלא באופן כזה שכל פרט ופרט מתבצע בצורה המדוייקת והמועילה ביותר מכל הבחינות.

למשל: כאשר האדם אוכל, חייב הוא לראות את מה שהוא אוכל, כי רק אז האוכל פועל את תפקידו כראוי, כידוע. ונוסף על זה: היות שעי"פ הדין חייב האדם לברך על אכילתו, ברכה לפני' וברכה לאחר', אשר לשם כך עליו לדעת בדיוק את טיבו וסוג של המאכל, כדי שידע איזו ברכה לברך עליו. כאשר הוא שותה מים לדוגמא, הוא חייב להרגיש ולדעת שהוא שותה מים **לצמאן**, כי דוקא אז הוא חייב בברכת "שהכל נהי' בדברו".

כך גם בעסק הפרנסה וכל הפעולות שהוא עושה למטרות של ממון, כדי לתת צדקה וכו'. הרי העסק צריך להיות באופן של "משאו ומתנו באמונה".

ועד"ז בכל פעולותיו של אדם, אפילו פעולותיו הכי חיוביות, כגון פעולותיו בשביל הפצת היהדות בכלל והפצת המעיינות במיוחד – שקיימים פרטים טפלים רבים שיש לשים לב אליהן.

במקרה זה קיימת הסכנה, שמרוב היותו שקוע בטפל הוא ישכח על העיקר.

למשל: מרוב היותו שקוע בצמאותו למים (המביא אותו, אמנם, לברכת "שהכל נהי' בדברו"), הוא עלול לשכוח שקיימים דברים נעלים יותר ממים ומצמאון כגון ענינים של שכל, וענינים של נשמה בפני עצמה (שאינה קשורה לגוף).

וכך בנמשל בכללות: מרוב התעסקותו בפרטים הטפלים הוא עלול לשכוח ח"ו על **העיקר** – "אני נבראתי לשמש את קוניי!"

לו. וכאן אנו באים אל הלימוד המיוחד מן הפתגם האמור:

על האדם לזכור תמיד בהיותו שקוע בכל הפרטים ובכל המעשים – את העיקר של חייו – ביצוע שליחותו של הקב"ה.

וכל שאר הפרטים אינם אלא טפלים וחלקים מתפקידו היסודי: היות והוא חייב לבצע את שליחותו, לכן צריך שגופו יהי בריא, אשר לשם כך עליו אמנם להתעסק בכל מיני דברים. אבל העיקר הוא לא לשכוח שכל זה צריך להיות חדור במחשבה שכל זה הוא פרט בשימוש הבורא.

וזהו תוכן הפתגם ש"אמריקה איננה שונה":

כאשר האדם שוכח על העיקר ושקוע בטפל, הוא עלול לטעות ולחשוב שאמריקה היא שונה, היות ששאר המדינות הם מעבר אחד של הים ומדינה זו היא מעבר זה של הים. אבל כאשר הוא זוכר על עיקר תפקידו – הריאין הבדל מאיזה עבר של הים המדינה נמצאת: בכל העולם כולו חייבת להתבצע מטרה אחת ויחידה, דירה לו יתי. ולכן "אמריקה איננה שונה".

הדוגמא לדבר היא גם כן מענין הים: אחד הדברים המיוחדים ליצורים שבים הוא, שהאדם המסתכל על הים איננו רואה אלא את הים בלבד. וזאת משום שכל הפרטים שבים טפלים ובטלים לגבי הים עצמו, המכסה אותם לגמרי. וכידוע מאמר רז"ל "כל מה שיש ביבשה יש בים", ואעפ"כ עיי"ז שה"מים לים מכסים" לא רואים כלל מצאיאות של "יצורים שבים".

כך גם בעניננו: תפקידו העיקרי של האדם "מכסה" על הפרטים הטפלים כשם שהים מכסה על כל היצורים שבו.

ודוגמא זו יכולה לשמש גם להיפך: כאשר האדם "מטביע" את עיקר חייו בים הפרטים, מרוב פרטים לא רואים את הכלל – מזה יכולים לצאת ענינים שהם היפך הכוונה!

לח. בדרך זו אנו מבינים גם את היסוד למצות "אהבת ישראל", החייב להיות חדור במובן העיקרי שבמצוה זו, מבלי להטפל לפרטים צדדיים אשר לפעמים הם עלולים לחבל במטרה.

למשל: אדם יכול לטעון, בטעות כמובן, כי הוא יקיים את המצוה "ואהבת לרעך כמוך", כאשר הוא יספק ליהודי אחר את הדרוש לו, כאילו זהו המובן של "כמוך". לדוגמא, כאשר הוא צמא למים וחברו רעב ללחם, הרי במקום לדאוג לצרכיו של חברו ולספק לו אוכל להשקיט את רעבונו ולהצילו מרעב, הוא יתן לו מים, היות שהוא צמא למים.

כך גם ברוחניות: היות והוא משתייך מחמת כשרונותיו וכו' למעמד של "ראשיכם שבטיכם" שרוב עסקו בלימוד ענינים עמוקים בתורה וכיו"ב, הוא יבטא את אהבתו ליהודי פשוט בכך שישפיע לו "חכמה" ובינה עמוקה.

נעשה כזה לא נחשב כאהבת ישראל. כי יש לספק ליהודי את מה שהוא (הזולת) זקוק לו.

טעות זו נובעת, כאמור, מתוך שימת דגש מיותר על ה"פרט" שהאהבה צריכה להיות "כמוך", הגורם לשכחת העיקר, שיש צורך באהבה כזו המביאה עמה עזרה וסעד לזולת.

בלתי מוגה

לט. זהו, כאמור, היסוד הטמון בפתגם "אמריקה איננה שונה", כלומר, יש להעדיף את העיקר על הטפל, ולזכור תמיד את התכלית והמטרה של כל הפרטים הטפלים.

כתוצאה מכך כל יהודי הוא בבחינת "חכם" הניכר באכילתו ובשתייתו ובכל עשרת הדברים המנויים ברמב"ם הלכות דעות, למרות שאלה הם דברים טפלים. וזאת, כי החכם האמיתי יודע כיצד להתייחס לפרטים טפלים אלה, ולנצלם למטרה הנכונה.

על האדם לזכור, כי בשעה שהוא יושב לאכול אין הוא שונה באותו זמן מן הזמן בו הוא מתפלל את תפילת שמונה עשרה "כעבדא קמי מריי".

ההבדל בין שני מצבים אלה הוא חיצוני בלבד: בשעה שהוא מתפלל שמונה עשרה, העובדה שהוא נברא כדי לשמש את קונו ניכרת באופן גלוי לעיני בשר; משא"כ בשעת האוכל וכיו"ב.

זאת ועוד: גם בעת האוכל הוא אוכל ושותה כראוי לאדם חכם ונבון, ולפני האוכל ולאחריו הוא מברך את השם.

הסיבה לברכת ה' לפני האוכל היא משום שהוא יודע ומכיר בעובדה כי לה' הארץ ומלואה, אלא ש"והארץ נתן לבני אדם" אחרי הברכה. ולכן, בשעה שהוא מברך, האוכל שלו אינו בגדר גזילה, אלא בשעת מעשה הוא מודע בעלותו של הקב"ה.

מ. דוגמא נוספת לכלל האמור יש למצוא בענין הכללי המבואר בכמה מקומות בתורת החסידות, כי הנשמה נותנת חיות לכל איברי הגוף בשוה.

זאת אומרת: הנשמה מחיית את הרגל הרצה לדבר מצוה ואת היד הנותנת צדקה ואת הראש הלומד תורה וכו'.

האם משום כך נאמר שהנשמה עצמה מתחלקת לרמ"ח איברים וש"סיה גידים! לא! זוהי אותה נשמה שלא שייך בה ענין ההתחלקות משום שהיא אחדות פשוטה, כמובן בספר תניא קדישא.

אלא: אותה נשמה נבראה ע"י הקב"ה על מנת להחיות את האיברים שבהם היא מתלבשת, ולהחיות אותם לפי צורתם ומהותם ואיכותם. ודוקא ע"י היא מבצעת את השליחות שהוטלה עליה, כי דוקא אדם המורכב מאיברים רבים ומאפשרויות רבות וכ"י הוא הראוי להקרא בשם אדם.

ואדרבה, ע"י יכולתו לפתח את כחותיו הפרטיים מגיע האדם לשלימות נעלה ביותר. כדברי השל"ה שהאדם נקרא אדם ע"ש אדמה לעליון, והרי הדמיון לעליון הוא, כדברי חז"ל, "ימה הוא חנון אף אתה חנון וכ"י", דהיינו ע"י הדמיון בדברים פרטיים כגון רחמים וחסד וכ"י.

מא. ומנקודה זו אנו באים גם לביאור תוכן כל התועודות זו:

כאשר יהודים רבים מתאספים למטרה ותכלית אחת ויחידה, כתוצאה מהזמן המסוגל, זמן ההסתלקות וההילולא, ונוכחים בעיקר, ש"אף כאן עומד ומשמש במרום", ולכן צריך ללכת בדרכיו ותורתו אשר הורנו, אז דוקא משיגים את המטרה.

כי "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים", ולכן ע"י ש"זרעו בחיים" הרי זה מוסיף במה שהוא נמצא בעולם הזה "יתיר מבחיהי", עד שהוא מוסיף חיים ב"זרעו".

ועבודה זו מביאה עמה את ברכת "מחי' החיים" שהוא הקב"ה, שכל עניינים אלו יהיו בהצלחה רבה.

וזה ממשיך את קיום הפסוק "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר", ראיית כח הפועל בנפעל, עד שזה מביא את תחיית המתים כפשוטו, והקיצו ורננו שוכני עפר.

והרי מבואר בזהר, שיש כאלה שתחייתם תהי' זמן מסויים אחרי ביאת המשיח, אבל צדיקים ונשיאים יקומו לתחי' מיד עם הגאולה האמיתית והשלימה.

"ויבנה ביהמ"ק במקומו", עם משה ואהרן עמם, יחד עם משה שבכל דור ודור, נשיא ישראל, עד לנשיא דורנו, בעל ההסתלקות וההילולא, ובפשטות, למטה מעשרה טפחים.

ונוכה בקרוב ממש ללכת לקראת משיח צדקנו "ביד רמה", כמבואר בשיעור חומש שלומדים בערב יו"ד שבט בשנה זו, ובני ישראל יוצאים ביד רמה, גבוהה ומפורסמת (כפי רש"י מהמכילתא),

דהיינו, היציאה ביד רמה מן הגלות הפנימי, המביאה עמה את היציאה ביד רמה מן הגלות כפשוטו,

ונלך בנערינו ובזקנינו ובבנותינו לקבל פני משיח צדקנו, מתוך שלימות העם ושלימות הארץ, ארץ טובה ורחבה, כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך, כמובטח בברית בין הבתרים, יחד עם שלימות התורה,

וזה יהי' החוט המשולש, שלוש השלימויות גם יחד, עם ביהמ"ק השלישי, מקדש אדני' כוננו ידך, במהרה בימינו ממש.

* * *

מב. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני.

* * *

מג. נהוג ביום ההילולא לערוך מגבית עבור "קרן תורה", וכל הרוצה – יציין (על פתק) את שמו ושם אמו, כדי להזכירו על הציון של בעל ההילולא. והעיקר – להתנדב עבור "קרן תורה" ביד רחבה, ומתוך שמחה וטוב לבב, וכל המרבה – מרבין לו.

ובפרט ע"פ המבואר באגה"ק (ס"י) שענין הצדקה יכול להיות באופן של פיזור בלי גבול, כי אע"פ שאמרנו חז"ל "המבזבז אל יבזבז יותר מחומש" – הרי מכיון שעיי"ז מתמלאים צרכיו וצרכי בני ביתו (כי הצדקה ממשיכה ברכת ה' בכל המצטרך), וכיו"ב, אין זה נקרא בזבז כלל, ד"לא גרעה מרפואת הגוף ושאר צרכיו" שבהם "אין כסף נחשב" (אגה"ק שם. אגה"ת פ"ג).

ויהי"ר שעיי' נתינת הצדקה ביד רחבה – יקיים הקב"ה מה שהבטיח, שכאשר נותנים "חמישית לפרעה" ["דאתפרעו ואתגליין מיניי כל נהורין", שהוא הי"מושל בכיפה" האמיתי], אזי "ארבעה הידות תהי' לכם", כלומר, לא זו בלבד שלא יחסר אצל

הנותן, אלא אדרבה: עי"ז מקבל הוא ד' פעמים ככה, ובאופן שביכלתו לספור ולראות בגלוי ש"ארבע הידות תהי' לכס".

מד. נהוג גם לערוך סיום מסכת ביום ההילולא (ומפני קוצר הזמן – עכ"פ בקיצור).

מסכתות השי"ס ששים הם – "ששים המה מלכות, אלו ששים מסכתות". ומכיון שבשנה שעברה נערך סיום על מסכת שבת (בביאור החילוקים שבין הבבלי לירושלמי) – יערך עתה סיום על מסכת עירובין (בביאור החילוקים שבין הבבלי לירושלמי), מכיון שע"פ סדר מסכתות השי"ס – לאחר מסכת שבת מקומה של מסכת עירובין.

ובודאי יתן הקב"ה אריכות ימים ושנים טובות – כך שיוכלו לערוך סיומים על כל מסכתות השי"ס, מתוך בריאות, שמחה וטוב לבב.

ואע"פ שכבר נערך סיום על מסכת עירובין, וכבר נדפס (לקו"ש ח"א ע' סג ואילך) – יתבארו עתה פרטים אחרים, ובעיקר – ביאור החילוקים שבין הבבלי לירושלמי.

ובזה גופא (החילוק שבין הבבלי לירושלמי) – בהתאם לחילוק **הכללי** שבין הבבלי לירושלמי הנובע מכך שחתימת תלמוד ירושלמי (ע"י ר' יוחנן – (הקדמת הרמב"ם לספרו "יד החזקה")) היתה מאה שנה לערך לפני חתימת תלמוד בבלי (ע"י רב אשי ורבינא (בי"מ פ, רע"א)), כלומר, שתלמוד בבלי הוא "**בתראי**" ביחס לתלמוד ירושלמי – "קמאי" (ולכן הלכה כבבלי – הלכה כבתראי). ומזה נובע החילוק הכללי באופן הלימוד דבבלי לירושלמי – לימוד באופן כללי (ירושלמי, "קמאי"), בהשוואה ללימוד באופן מפורט יותר (בבלי, "בתראי"), כדלקמן.

וכמדובר כמ"פ שכאשר מבארים את השינוי שבין הבבלי לירושלמי ע"פ סברות מסויימות – יש מקום לשקו"ט אם זוהי סברא נכונה המתאימה בזה, משא"כ כאשר מבארים את השינוי שבין הבבלי לירושלמי ע"פ סברא **כללית** ויסודית הנובעת ממצויאות קיימת (שלא שייך בזה מחלוקת) – שהבבלי הוא "בתראי" ביחס לירושלמי ("קמאי").

מה. סיום מסכת עירובין – במשנה – הוא: "רבי שמעון אומר מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות".

והסיוס בגמרא – בתלמוד בבלי: "רבי שמעון היכא קאי . . . דנתן מי שהחשיך חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס, ר' שמעון אומר אפי' חמש עשרה אמה יכנס, לפי שאין המשוחות ממצין את המדות מפני הטועים (כלומר: כאשר מודדין ומסמנין את המקום שבו מסתיימין אלפיים אמה, "אין ממצין את המדות" להציב את הסימן **בתוך** התחום, שאם יצא לא עביד איסורא), דקאמר תנא קמא לא יכנס, ואמר לי רבי שמעון יכנס" – כי "**משלך** נתנו לך, שכבר הוא **בתוך** תחומי" (פרש"י שם).

"שלא התירו לך אלא משום שבות – היכא קאי . . . דקאמר תנא קמא קושרה (בנימת כנור במקדש שנפסקה, שס"ל ת"ק שקושרה בשבת), ואמר לי רבי שמעון עונבה, עניבה דלא אתי לידי חיוב חטאת שרו לי רבנן, קשירה דאתי לידי חיוב חטאת (במדינה גזיר גזירה שמא יקשור קשר של קיימא) לא שרו לי רבנן", כלומר, "גם כאן לא נתנו לך אלא משלך, דהיינו עניבה, דהוה דבר המותר" (תוד"ה אמר ר"ש)

* שיחה זו היתה למראה עיני כ"ק אדמו"ר שליטי"א, והואיל לתקן בה כמה פרטים.

כלומר: דברי ר"ש "מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות" – הם בקשר לבי עניינים שבהם פליג על ת"ק: (א) בדין ד"מי שהחשיך חוץ לתחום", ששם מקיל ר"ש ואומר ש"אפי' ט"ו אמה יכנס", מכיון ש"משלך נתנו לך", (ב) בדין דנימת כנור במקדש שנפסקה, ששם מחמיר ר"ש ואוסר קשירה, כי מה שמיקל ב"מי שהחשיך חוץ לתחום" – אין זו קולא, אלא "משלך נתנו לך", וכמו כן בנימת כנור – "לא התירו אלא שבות", כלומר לא נתנו לך אלא משלך, דבר המותר – עניבה.

וצריך להבין:

(א) הדין ד"מי שהחשיך חוץ לתחום" מובא במסכת זו לפני כו"כ פרקים (ספ"ד), וכן הדין ד"קושרין נימא בשבת" נאמר במשניות שלפנ"ז (קב, ב), וא"כ, מדוע נאמרו דבריו של ר"ש (ביחס לבי דינים אלו) בסיום המסכת דוקא?!

בתוס' (ד"ה אמר ר"ש) איתא: "והא דנטר עד הכא, משום דבעי לאסוקי מילי דבמקדש אבל לא במדינה", כלומר: "משום דר"ש לא פליג אלא אמקדש, לא בעי לאפסוקי בכלל הני איסורי דרבנן דכ"ע מודו בהו במדינה, ונטר עד הכא לאשמועינן דפליג ר"ש אקשירת נימא במקדש ואוסר" (מהרש"א). אבל – במהרש"א כותב: "וכל זה דחוק לומר דמשום כך נטר עד הכא, שלא הוזכר כלל מפורש פלוגתא דר"ש בקשירת נימא בשום משנה, ולעיל נמי פליג ר' יהודה את"ק במילי דמקדש לחוד, ולא נטר עד הכא" (ולכן מבאר המהרש"א באופן אחר מפ"י התוס', וגם על דבריו ישנם כמה קושיות, כמבואר באחרונים).

(ב) קושיא גדולה: היכן מרומז בלשונו של ר"ש – "מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות" – שכוונתו לבי דינים, ד"מי שהחשיך חוץ לתחום" ונימת כנור שנפסקה?! – המשנה מדברת אמנם ב"לשון קצרה", אבל לא רמז בעלמא, ומה גם – שלכאורה, אפילו רמז בעלמא אין כאן!

מו. סיום הגמרא בירושלמי הוא בתוכן אחר לגמרי – בדברי התוספתא דפרקי: "הוא ה"י אומר צבת בצבת עבד (הצבת אינה נעשית אלא בצבת אחרת), צבתא קדמייתא מה הוות (צבת הראשונה מי עשאה), בירי הוות" (ברי' מששת ימי בראשית, שהיאמהדברים שנבראו בע"ש בין השמשות). וממשיך בגמרא: "אמר רבי חנינא קומי ר' מנא ומה את אמר לה (מהו קשר הדברים, ומהי הכוונה בהבאת תוספתא זו, והשיב לו: מצבתא חדא למדו כמה צבותות וכא משביתה אחת למדו כמה שביתות".

והנה, בפירוש דברי הירושלמי – יש מפרשים (פני משה) שתוספתא זו הובאה כדי לענות על השאלה שנשאלה לפניו, בקשר לדברי המשנה אודות הוצאת שרץ שנמצא במקדש – "ר"ע אומר כל מקום שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת משם מוציאין אותו, ושאר כל המקומות כופין עליו פסכתו".

"הוציא ממקום שחייבין עליו כרת ונפל למקום שאין חייבין עליו כרת – כבר נראית לצאת (בתחילה, ופשיטא שמוציאו אף משם, אלא דאבעיא לך, אם) מצאת אחר בצדו (במקום שנפל) – מוציא את שניהם (דמכיון שהותר לזה הותר אף לזה), או אינו מוציא אלא את שנראה לצאת" (בתחילה).

וכמענה על שאלה זו – הזכיר לו תוספתא זו בדרך רמז ומשל שממנה יש ללמוד תשובה על השאלה: "כמו מצבתא אחת למדו לעשות כמה צבותות, הכא נמי משביתה

אחת למדו כמה שביתות, דמכיון שהותר לו שבות אחת במקדש, לטלטל ולהוציא זה שנראה לצאת, מוציא עמו במקום שנפל גם את השני, דמאי שנא, דכיון שהותר הותר כמה שביתות" (פ"מ).

ולפירוש זה – צריך להבין:

(א) כיצד אפשר לומר "משביתה אחת למדו שביתות הרבה" (ולכן מותר להוציא את השני עמו), כאשר מדובר אודות ענינים **שוניים** זה מזה – שרץ שנפל ממקום שחייבין עליו כרת שכבר נראה לצאת מלכתחילה, ושרץ שנמצא במקום שאין חייבין עליו כרת שאסור להוציאו; "משביתה אחת למדו כמה שביתות" שייך לומר רק כאשר מדובר אודות שביתות **שוות** (כקושיית המראה פנים, ועוד)!!

(ב) למאי נפק"מ שצבת ראשונה היא ברי' **בידי שמים** – כדי לבאר שמשביתה אחת למדו כמה שביתות מספיק לומר רק "צבת בצבת עבד", כלומר, שמצבת אי עושים הרבה צבתות, גם אם צבת ראשונה **בנדו"ז** היא מעשה ידי אדם!!

[ולהעיר – רואים במוחש שיש אפשרות לעשות צבת (במעשה ידי אדם) גם ללא צבת אחרת (ע"י אומנות מיוחדת), אלא שהקב"ה רצה שצבת ראשונה תהי' ברי' בידי שמים – מטעם הידוע ליוצרה (ראה גם לקו"ש ח"י"ז ע' 380 הערה 6)].

מז. והביאור בכל הנ"ל – בקיצור עכ"פ:

דבריו של ר"ש – "מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות" – אינם מתייחסים **רק** לבי' הענינים שהובאו בגמרא דבבלי (י"מי שהחשיך חוץ לתחום", ו"נימת כינור") בלבד, אלא שר"ש אומר **כלל** השייך **לכל** עניני שבות (שכו"כ מהם הובאו בכמה מקומות במסכת זו), ולכללות הענין דעירובין, דכל המסי' נקראת עש"ז – "עירובין", כדלקמן.

ועפ"ז מתורצות בי' השאלות דלעיל בסוגיא דבבלי – (א) מדוע נאמרו דברי ר"ש בסיוס המסכת דוקא (קושיית התוס'), (ב) היכן מרומז בדברי ר"ש הנושא ד"מי שהחשיך כו"י ו"נימת כנור" – כי דבריו של ר"ש אינם מתייחסים דוקא לדנינים פרטיים הנ"ל, כי אם **כלל** הם בכל עניני שבות ובכל עניני עירובין, ולכן נאמרו הדברים בסיוס וחותם המסכת.

וע"פ האמור לעיל שהירושלמי הוא בבחינת "קמאי" והבבלי בבחינת "בתראי", ולכן אופן הלימוד בירושלמי הוא בכללות, ובבבלי בפרטיות יותר – הנה ביאור דבריו של ר"ש בתור כלל בכל עניני שבות ועירובין (שעפ"ז מובן מדוע נאמרו הדברים בסיוס המסכת) הוא **בירושלמי** ("צבת בצבת עבד כו"י", כדלקמן סמ"ט), ולאחרי שלומדים בירושלמי את ביאור דבריו של ר"ש (בתור כלל בכל עניני שבות ועירובין), אזי ממשיכים ללמוד **בבבלי** בפרטיות יותר – בי' דוגמאות **פרטיות** שבהם מתבטא כללו של ר"ש: "מי שהחשיך חוץ לתחום" – דוגמא בדיני עירובין, ו"נימת כנור" – דוגמא בדיני שבות (כדלקמן ס"ט).

ועפ"ז – הסיוס בירושלמי "צבת בצבת עבד כו"י", אינו מתייחס לשאלה שנשאלה לפניו "מצאת אחר בצידו כו"י" (כהפי' שהובא לעיל) – אלא זה בא בתור ביאור לדבריו של ר"ש בסיוס **המשנה** (כדלקמן). ועפ"ז מתורצת השאלה האי' דלעיל בסוגיא דירושלמי (כיצד אפי"ל "משביתה אחת למדו שביתות הרבה" כאשר בי' השביתות אינן

שוות כו') – כי תוספתא זו לא הובאה בתור מענה לשאלה הנ"ל (ראה קרבן העדה: "ולא איפשיטאי"), כי אם בתור ביאור בדברי ר"ש במשנתנו. ועפ"ז יובן גם הדיוק שצבת ראשונה היא ברי' בידי שמים, כדלקמן.

מח. והביאור בזה:

במסכת עירובין ישנם ריבוי דינים בנוגע לעירובין, כולל ועיקר* – עירובי תחומין וכו', וכן ישנם במסכת זו (בסיומה) כו"כ דינים בנוגע לשבות.

והנה, בנוגע לענין דעירובין (עירובי תחומין) וכן בנוגע לענין דשבות – ישנם חילוקי דעות בנוגע לעצם החיוב שלהם (ראה גם לקו"ש חי"א ע"י סט"ע ובהנסמן שם): בנוגע לתחומין – יש דעות שתחומין הן מדאורייתא (דעת ר"ע בפרק כלל גדול (שבת סט, א. ועוד. סוטה ל, ב)), ובזה גופא – ב' דעות: (א) גם אלפיים אמה דאורייתא, (ב) י"ב מיל דאורייתא ואלפיים אמה מדרבנן; ויש דעות שכל איסור תחומין הוא מדרבנן.

[וכמובא גם בפרש"י דפרשתנו עה"פ "אל יצא איש ממקומו" (בשלח טז, כט) – "שאינן תחומין אלא מדברי סופרים". ומכיון שרש"י כותב את פירושו גם לכן חמש למקרא, מובן, שכוונתו היא **במשטות** – שכל ענין התחומין (הן אלפיים אמה, והן י"ב מיל) הוא מדברי סופרים. והאריך בזה הרא"ם בפירושו בדברי רש"י].

ועד"ז מצינו חילוקי דעות בנוגע לשבות:

יש דעות שענין השבות יש לו עיקר מן התורה – שהרי נאמר בתורה "תשבות". ויש דעות שכל ענין השבות הוא מדרבנן בלבד, ומ"ש "תשבות" – אינו אלא אסמכתא בלבד.

וכמ"ש הרמב"ם (הל' שבת רפכ"א): "נאמר בתורה תשבות, אפילו מדברים שאינן מלאכה חייב לשבות מהן, ודברים הרבה הן שאסרו חכמים משום שבות, מהן דברים אסורים מפני שהן דומים למלאכות, ומהן דברים אסורים גזרה שמא יבוא מהן איסור סקילה" – כידוע השקו"ט בפירוש דברי הרמב"ם (במ"מ ולח"מ שם), אם הכוונה היא שהתורה אסרה עניני שבות אלא שהדבר נמסר לחכמים, או שכל איסורי שבות הם מדרבנן, וסמכו על מקרא זה, או שיש עניני שבות שהם מן התורה ויש שהם מדרבנן. ועד"ז ידועה השקו"ט בענין זה בפירוש הרמב"ן עה"ת (אמור כג, כד) אם יש לשבות עיקר מן התורה או שזהו אסמכתא בלבד.

והנה, **בסיום** המסכת אומר ר"ש **כלל** יסודי "וסה"כ" בנוגע לכל עניני עירובין (תחומין) ושבות – "מקום שהתירו לך חכמים, משלך נתנו לך", כלומר: יש ענינים בזה שאינם "שלך" (דרבנן, כ"א מן התורה), ורק **משלך** נתנו לך, היינו, מתי מתירים בדינים אלו (תחומין ושבות) – רק כאשר מדובר אודות חומרא שהיא **כלה** מדרבנן, ואין לה עיקר מן התורה (שאינן יכולים לבוא על ידה לאיסור מן התורה), שאז ההיתר (במקרים אלו) הוא באופן ד"משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות", כי מן התורה הרי זה מותר.

[ובסיום המסכת – בבבלי – מביאה הגמרא ב' דוגמאות **פרטיות** שבהם מתבטא כללו של ר"ש: דוגמא א' – בענין תחומין, ודוגמא א' – בענין שבות, כדלקמן ס"נ].

* שהשם עירובין – מערבין בעירובי תחומין (ומשתתפין – גם דחצרות) – ר"פ בכל מערבין.

מט. וזהו ביאור מאמרו של ר"ש בסיום הגמרא בירושלמי – "צבת בצבת עבד, צבתא קמייתא... בירי הוות (ברי בידי שמים). מצבתא אחת למדו כמה צבתות וכא מצבתא אחת למדו כמה שבתות":

עצם ענין השבות הוא – בירי הוות – מן התורה, כמ"ש בתורה "תשבות", בדוגמת צבת ראשונה שהיא ברי בידי שמים. ולאחרי שישנו עצם האיסור דשבות מן התורה – אזי "משביתה אחת למדו כמה שבתות" (כשם שמצבתא אחת נעשו כמה צבותות, "צבת בצבת עבד") – כמה איסורי שבות שנתפרשו ע"י החכמים.

וב"כמה שבתות" שלמדים מה"שביתה אחת" – ישנם חילוקים: ישנו ענין של שבות שהוא דומה ל"שביתה אחת", כלומר, ענין של שבות שעל ידו יכולים לבוא לידי איסור דאורייתא, בדוגמת צבת ראשונה שהיא בידי שמים; וישנו ענין של שבות שאינו דומה ל"שביתה אחת", כלומר, ענין של שבות שאין יכולים לבוא על ידו איסור דאורייתא, ולכן אינו בדוגמת הצבת שהיא בידי שמים.

וזהו כללו של ר"ש – "מקום שהתירו לך חכמים משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות", כלומר: מה שהתירו חכמים דברים מסויימים – הרי זה רק באופן ד"משלך נתנו לך", כלומר, דבר שהוא מותר בעצם מכיון שאינו יכול לבוא לידי איסור דאורייתא, "שלא התירו לך אלא משום שבות" – שבות שאינה דומה לצבת הראשונה שהיא בידי שמים (איסור מן התורה)*.

ג. והנה, לאחרי שנתבאר בירושלמי תוכן דבריו של ר"ש באופן כללי (בהתאם לאופן הלימוד בירושלמי) – שוב אין צורך לבאר זאת עוה"פ בבבלי, מכיון שהבבלי בא לאחרי הירושלמי ("בתראי"), והאמוראים שבבבלי ידעו את דברי הירושלמי, [ובפרט שאי האמוראים הכי מפורסמים בבבלי הוא – ר' יוחנן, ועד שאמרו "ר' יוחנן תנא הוא ופליגי" (ראה סדה"ד בערכו אות ז'. וש"ט), והרי ר' יוחנן הוא שסידר וחתם את תלמוד ירושלמי],

ולכן, בסיום הגמרא בבבלי ממשיכה הגמרא לבאר את כללו של ר"ש (בהמשך למשני"ת בירושלמי) בפרטיות יותר, בהביאה דוגמאות שבהם מתבטא הכלל שבדברי ר"ש:

דוגמא בדיני תחומין (עירובין) – "מי שהחשיך חוץ לתחום... רבי שמעון אומר אפי' חמש עשרה אמה יכנס, לפי שאין המשוחות ממצין את המדות מפני הטועים": מה שהתירו (בדיעבד, כאשר "החשיך חוץ לתחום") להכנס אפילו ט"ו אמה – הרי זה באופן ד"משלך נתנו לך", שכבר הוא בתוך תחומו, כלומר: ט"ו אמה אלו נקבעו לכתחילה (ע"י המודדין) מחוץ לתחום (עם היותם בעצם בתוך אלפיים אמה) כדי שאם יצא לא יעבור על איסור תחומין, ולכן, יכולים חכמים להתיר (במקרה מסויים) להכנס אפילו ט"ו אמה, מכיון שאין כאן ענין שיכול לבוא לידי איסור דאורייתא ("יב מיל דאורייתא), כי אם לידי איסור דרבנן – אלפיים אמה.

ועד"ז דוגמא בדיני שבות – "בן לוי נפסקה לו נימא בכנור... ר' שמעון אומר עונבה", "עניבה דלא אתי לידי חיוב חטאת שרו לי רבנן, קשירה דאתי לידי חיוב חטאת לא שרו לי רבנן": מה שהתירו חכמים ענין של שבות כאשר נפסקה נימא בכנור

(*) לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ בשלח סכ"ט ואילך.

במקדש – הרי זה באופן ד"משלך נתנו לך, שלא התירו לך אלא משום שבות", כלומר, ההיתר הוא רק בענין של שבות שאין לו עיקר מן התורה (שאינו יכול לבוא לידי איסור דאורייתא), משא"כ כאשר מדובר אודות ענין של שבות שיש לו עיקר מן התורה – "קשירה דאתי לידי חיוב חטאת", שהוא בדוגמת הצבת הראשונה שהיא ברי' בידי שמים.

נא. והנה, בנוגע לכללות הענין דשבת – איתא במדרש (ב"ר פי"א, ה), ששאל מין א' מר"ע, "אם כדברריך שהקב"ה מכבד את השבת, אל ישב בה רוחות, אל יוריד בה גשמים, אל יצמיח בה עשבי", והשיב לו ר"ע: "אמשול לך משל לשנים שהיו דרין בחצר אחת, אם אין זה נותן עירוב וזה נותן עירוב, שמא מותרין לטלטל בחצר, אבל אם הי' אחד דר בחצר, הרי הוא מותר בכל החצר כולה. אף כאן הקב"ה לפי שאין רשות אחרת עמו כל העולם כולו שלו, מותר בכל העולם כולו", היינו דכללות ענין השבת הוא העדר העירוב והוצאה מרשות לרשות*.

וזהו כללות הענין ד"עירובין" – מלשון לערב יחד, כלומר, שעושים **מכמה** רשויות – רשות **אחת**, ואז מותרין לטלטל כו'.

וזהו גם כללות החידוש שיהי' בגאולה האמיתית והשלימה – "ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים" – שאז יקויים היעוד "מחצתי ואני ארפא", כלומר, שיתבטלו כל המחיצות המבדילות בין "רשות הרבים" ל"רשות היחיד", ואז יהי' העולם כולו "רשות היחיד" – ליחידו של עולם.

ויקויים היעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר", וכמ"ש "לבוא בנקרת הצורים ובסעיפי הסלעים מפני פחד ה' והדר גאוונו גוי", היינו, שיהי' גילוי אלקות בכל העולמות כולם, ועד ש"יידע כל פעול כי אתה פעלתו" – דקאי על עולם העשי' (כמבואר בסידור האריז"ל), אפילו עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה הימנו***

ואז יהי' גילוי אלקות בעולם כולו באופן ד"כשם שאני נכתב כך אני נקרא", כלומר, שבאותו אופן שבו נכתב שם הוי', ונקרא בעניני **קדושה** בזמנים מיוחדים בשנה, עיי' הכה"ג ובקדש הקדשים בלבד (משא"כ מחוץ למקדש, ועאכו"כ בזמן הגלות) – באותו אופן "כך אני נקרא" בגלוי בכל העולם כולו, ובקול גדול – מכיון שיקויים היעוד "יתקע בשופר גדול לחרותנו",

בגאולה האמיתית והשלימה עיי' משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

* * *

אח"כ אמר: מסתמא יחלקו עתה את הפתקאות כו' (עבור המגבית כו').

כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן "והריקותי לכם ברכה". ניגון הכנה. ניגון אדמו"ר הזקן (בבא הרביעית – פי"א). ניע זשוריצי כלאפצי.

* * *

(*) ראה לקויש חיי"א ע' 68 ואילך.

(**) עיין תניא ספלי"ו.

(***) תניא רפלי"ו. וראה לעיל בהמאמר בענין למטה מטה עד אין תכלית.

נב. כאן המקום להזכיר אודות לימוד שיעורי "חת"ית" – חומש, תהלים, תניא: "חומש" – לימוד פרשת השבוע בכל ימי השבוע, ביום ראשון – מהתחלת הפרשה עד שני, ביום שני – משני עד שלישי, וכיו"ב בשאר ימי השבוע.

"תהלים" – כפי שנחלק לימי החודש. ולהעיר שבפרק הראשון דשיעור תהלים השייך לעשירי בחודש, נאמר: "פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי", וידוע דרשת חז"ל (ברכות ח, א) על הפסוק: "אמר הקב"ה, כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הציבור, מעלה אני עליו כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם".

"תניא" – כפי שנחלק (ע"י בעל ההילולא) לימי השנה כולה.

גג. כאן המקום להזכיר גם אודות כל ה"מבצעים":

לכל לראש – מבצע אהבת ישראל ואחדות ישראל, שמוזה באים גם למבצע חינוך – לא רק חינוך עצמו, אלא גם חינוך הזולת, "ושננתם לבניך אלו התלמידים", וכמ"ש בהל"ת: "מ"ע של תורה על כל חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים, אע"פ שאין יוצאי ירכו".

ומב' מבצעים כלליים הנ"ל באים לשאר המבצעים (שהם מבצעים פרטיים ביחס להנ"ל): מבצע תורה, מבצע תפילין ("הוקשה כל התורה כולה לתפילין"), מבצע מזוזה, מבצע צדקה, בית מלא ספרים – יבנה וחכמי, מבצע נרות שבת קודש ויו"ט, מבצע כשרות האכילה ושת"י, ומבצע טהרת המשפחה.

וכן המבצע הכללי (הקשור עם אהבת ישראל ואחדות ישראל ומבצע תורה כו') שלכל יהודי יהי אות באי מספרי-תורה הכלליים – "כל הנמצא כתוב בספר", וגם אם כבר כתב ספרי-תורה לעצמו או שיש לו אות בס"ת שנכתבה ע"י חוג מצומצם של אנשים, ראוי ונכון שיהי לו אות גם בספר תורה הכללי המאחדת מאות אלפי יהודים יחדיו – בדוגמת אחדותם של כל בני"ע עם הס"ת שנכתבה ע"י משה רבינו (בנוסף על י"ב ספרי-תורה שכתב עבור כל שבט בפ"ע) שהיתה מונחת בעזרה וממנה היו מגיהים את כל ספרי התורה.

וע"י הענין ד"כתוב בספר" – נפעלת הצלתם של בני"ע מכל ענינים בלתי-רצויים הילית, כמ"ש (דניאל יב, א) "ובעת ההיא יעמוד מיכאל השר הגדול העומד על בני עמך . . ובעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר".

ונפעל הענין ד"אך טוב לישראל" – בטוב הנראה והנגלה, החל מהענין ד"גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך" – אור וגילוי בלימוד התורה, הן נגלה דתורה והן פנימיות התורה, ששניהם תורה אחת – "תורתך", וזוהי הכנה קרובה ללימוד תורתו של משיח מפיו של משיח, שילמד "סוד טעמי ומסתר צפונותיי" (פרש"י שה"ש א, ב).

ובקרוב ממש יוצאים עם כל ספרי התורה, עם ניגון של שמח"ת, "שמחת עולם על ראשם" – לקבל פני משיח צדקנו, ובאופן ד"לכתחילה אריבער", יד ישראל על העליונה, ובלשון הכתוב: "ובני ישראל יוצאים ביד רמה".

ובאופן ד"בשלה פרעה את העם", "גם אתה תתן בידינו גוי" – כלומר, שגם

אוה"ע מסייעים לבניי – "מלכים אומניך ושרותיהם מניקותיך", וכמ"ש "והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' . . . כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה'" – לבית המקדש השלישי, "מקדש אדני כוננו ידיך".

וכל ענינים אלו – מתוך שמחה וטוב לבב, ובמהרה בימינו ממש – "מי אלה כעב תעופינה וכיונים אל ארבותיהם", "ארו עם ענני שמיא".

צוה לנגן "לכתחילה אריבער". ניגון "הקפות" לאביו ר' לוי"צ ז"ל. ואח"כ התחיל לנגן "ניעט ניעט ניקאווא".

הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

טרם צאתו התחיל לנגן "כי בשמחה תצאו".

